اورتودوقسیا

احلاقی و دینی رساله

مدیر مسؤل : ملەتیوس لوقاکیس محل اداره : فنار روم پطریقخانه

Ἔτος Α΄ 30 Σεπτεμβρίου 1926 Τεῦχος 6

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

Ο ΙΣΡΑΗΛ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 8ον ΑΙΩΝΑ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΣ

Ὑπὸ τὸν ***Ἰσραὴλ*** ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα ὄχι σύμπαντα τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, ὅπως συνήθως, ἀλλὰ καθὼς προεδηλώθη ἐν τῷ τρίτῳ τεύχει τῆς «Ὀρθοδοξίας» μόνον τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἀνήκοντας εἰς τὸ βόρειον ἐκεῖνο τμῆμα τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ὅπερ μετὰ τὸν Σολομῶντα εἶχεν ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς χώρας, ἀπὸ τοῦ ***Ἰούδα,*** καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ***Ἰσραὴλ*** ἢ ***Ἐφραίμ,*** ἐνίοτε δὲ καὶ ***Ἰωσήφ,*** ἀπετέλει ἴδιον βασίλειον, ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ λαοῦ περιλαμβάνον τὰς δέκα. Πλὴν δὲ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας ὑπερέβαινε τὸ τοῦ Ἰούδα καὶ λόγῳ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους, καὶ λόγῳ τῆς εὐφορίας τῆς γῆς, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Ἰούδα μόλις περιελάμβανε δύο φυλὰς πλήρεις, ἐν δὲ ταῖς κτήσεσιν αὐτοῦ εἶχεν οὐκ ὀλίγα τὰ ὀρεινὰ καὶ πρὸς καλλιέργειαν ἀπρόσφορα. Καὶ οὕτως ὅμως τὸ ἐξωτερικῶς ἰσχυρότερον δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρηθῇ εἰμὴ δύο καὶ ἓν τέταρτον αἰῶνας, ἐν ᾧ τὸ ἐξωτερικῶς ἀσθενέστερον, τὸ τοῦ Ἰούδα, παρέτεινε τὴν ὕπαρ-

ξιν κατὰ τέσσαρας αἰῶνας ἐπὶ πλέον. Τυχαῖον βεβαίως δὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ᾽ ἔχει αἴτια ἐσωτερικῆς φύσεως μᾶλλον ἢ ἐξωτερικῆς.

Παρατρέχοντες τὰ ἐξωτερικῆς, καὶ ὡς λέγομεν σήμερον, πολιτικῆς φύσεως αἴτια, θὰ ἐπιστήσωμεν ἐν τοῖς ἑξῆς τὴν προσοχὴν εἰς τὰ αἴτια τὰ πνευματικώτερον χαρακτῆρα ἔχοντα, θρησκευτικά τε καὶ ἠθικά. Ἔχουσι καὶ ταῦτα ὄχι μόνον ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀτόμων καὶ ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν λαῶν πρωτεύουσαν πολλάκις σημασίαν, καίτοι συνήθως ὑποτιμῶνται ἢ καὶ παραθεωροῦνται ὅλως, ἢ ἀξιοῦνται μέν τινος προσοχῆς, ἀλλ᾽ ὀφείλεται τοῦτο εἰς λόγους οὐδὲν ἔχοντας τὸ κοινὸν πρὸς τὴν καλῶς ἐννοουμένην θρησκείαν καὶ τὴν καλῶς ἐννοουμένην ἠθικήν, αὐτὰς καθ᾽ ἑαυτὰς λαμβανομένας.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καθόλου, οἵα ἐπρεσβεύετο μὲν πρὶν καὶ ἠσκεῖτο ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, προεξάρχοντος τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, καθωρίσθη δὲ ἐπὶ τὸ λεπτομερέστερον καὶ ἀκριβέστερον, διὰ τῆς ***μωσαϊκῆς*** λεγομένης νομοθεσίας, ἀπετέλει τι ὄντως θεῖον, ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ τότε ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν πᾶσαν, εἴτε παρὰ τὸν Ἰορδάνην καὶ τὸν Ὀρόνταν, εἴτε παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγρητα κρατοῦντα καὶ πρεσβευόμενα θρησκεύματα. Ἐὰν μὲν εἶχον ταῦτα καὶ λογικωτέραν τινὰ βάσιν καὶ ἁγνότερά τινα στοιχεῖα, εἶναι ἄλλο ζήτημα, ὀλίγον δέ, καὶ ὑπάρχοντα τὰ τοιαῦτα, ἐπέδρων ἐπὶ τῶν κρατούντων καὶ κοινῶς πρεσβευομένων καὶ ἀσκουμένων θρησκευμάτων. Ἦσαν ταῦτα ὄχι μόνον θεοποιΐαι πολύμορφοι καὶ τερατώδεις καὶ πάσης δεισιδαιμονίας μεσταί, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικεύοντο ὡς λατρεία καὶ εἰδωλολατρεία παχυλή, καὶ αὕτη συνεξυφασμένη πολλάκις μετὰ τελετῶν ἀσέμνων καὶ ὀργίων τοῦ αἰσχίστου εἴδους.

Πρὸς τοιαύτας λατρείας, πρὸς τοιαύτας θεοποιήσεις καὶ εἰδωλομανίας ἀντιτίθεται ὁ γνωστὸς ***Δεκάλογος*** τοῦ Σινᾶ ἐν οἷς τε διακηρύττει τὴν λατρείαν τοῦ ἑνὸς μόνου Θεοῦ καὶ ἐν οἷς ἀπαγορεύει τὴν ὑπὸ μορφὴν οἱανδήποτε ἐναερίων τε καὶ

χερσαίων καὶ ἐνύδρων ζῴων ἢ ὑποκειμένων καὶ ἀντικειμένων ἄλλων παράστασιν καὶ λατρείαν καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. «Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου . . . Οὐκ ἔσονταί σοι »θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον οὐδὲ »παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς »γῆς κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προ»σκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσῃς αὐτοῖς».

Δὲν εἶναι δὲ μόνον ὁ Δεκάλογος ὁ διαγορεύων τὰ τοιαῦτα. Αἱ αὐταὶ ἀπαγορεύσεις ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν τῇ λοιπῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Μωϋσέως, θὰ ἔλεγε δέ τις ὅτι τοὐντεῦθεν θὰ ἦτο ἀνένδεκτος πᾶσα εἰδωλολατρεία παρὰ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐδικαίωσε τὴν προσδοκίαν ταύτην ἡ ἐφεξῆς ἱστορία αὐτοῦ; Ἥκιστα τοῦτο. Καὶ ἀφοῦ ἐγνώσθη, καὶ ἀφοῦ ἐκηρύχθη καὶ ἐπισήμως ἀνωμολογήθη τὸ ὀρθὸν καὶ κρεῖττον, ἐκράτησεν ἐπὶ πολὺ καὶ τὸ μὴ ὀρθὸν καὶ τὸ χεῖρον, ἐπῆλθον δὲ χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἠπειλήθη τὸ κρεῖττον νὰ καταπνιγῇ καὶ νὰ καταποθῇ ὑπὸ τοῦ χείρονος, καὶ τοῦτο παρὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας ἀνδρῶν θεοφρόνων καὶ θεομύστων, τῶν ***προφητῶν.***

Πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐξηκολούθουν ἐπὶ πολὺ ἐνεργοῦσαι ὑποκώφως αἱ παλαιαὶ ἕξεις, αἱ προσκτηθεῖσαι ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὴν μακρὰν ἐκεῖ διαμονὴν τοῦ λαοῦ. Μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Χαναὰν ἤρξαντο αἱ ἐπιρροαὶ τοῦ νέου περιβάλλοντος, αἱ ἐπιδράσεις τῶν πέριξ ἢ καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν οἰκούντων Χαναναίων, Φοινίκων, Μωαβιτῶν, Φιλισταίων, Ἀμμωνιτῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ἀραμαίων ἐντεῦθέν τε καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Εὐφράτου, καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ κακοῦ παραδείγματος τῶν ἐν ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις, καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν συγκεκαλυμμένως ἢ φανερῶς διδομένων ἄνωθεν ἐνθαρρύνσεων ἢ καὶ ὑποστηρίξεων πρὸς ἐπικράτησιν τῆς πολυμόρφου εἰδωλολατρείας τῶν Βάαλ καὶ Μολὸχ καὶ Ἀστὰρ καὶ Χαμώς, μετὰ καὶ τῶν ἀσέμνων αὐτῶν τελετῶν, ἐπὶ τῆς ἁγνῆς λατρείας τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Συνέβη τοῦτο ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 9ου αἰῶνος ἐπὶ τοῦ βασι-

λέως ***Ἀχαὰβ*** καὶ τῆς περιβοήτου αὐτοῦ γυναικὸς ***Ἰεζάβελ*** τῆς Σιδωνίας, ὅτε ὁ ζηλωτὴς τῶν πατρῴων καὶ ἄλλως ἀτρόμητος ὑπέρμαχος αὐτῶν Ἠλίας ὁ Θεσβίτης περιῆλθεν εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἐξήνεγκε τὰ περίφημα ἐκεῖνα. «Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου».

Ἄλλην μορφὴν καὶ ἄλλο ἐλατήριον εἶχεν ἡ ἐπιχείρησις Ἰεροβοὰμ τοῦ Α΄. Ὁ πρῶτος οὗτος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ ἐσκέφθη νὰ στήσῃ πρὸς πάνδημον λατρείαν δύο ***μόσχους χρυσοῦς*** εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς χώρας, ἕνα εἰς ***Βαιθήλ***, νοτίως, καὶ ἕνα εἰς ***Δάν***, βορείως, μόσχους ἐκπροσωποῦντας μὲν αὐτὸν τὸν Ἰεχωβᾶ, ἐπὶ ἀθετήσει ὅμως ρητῆς ἐντολῆς τοῦ Νόμου, καὶ δὴ μετὰ σκοποῦ, ὅπως ἀποξενώσῃ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς τὸν τοῦ Ἰούδα καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις θρησκευτικὸν κέντρον, ἵνα μὴ μεταβαίνωσι χάριν προσκυνήσεως εἰς τὸν ἐκεῖ ναόν.

Ἄνευ τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ ἄνευ τῆς ἐν εἰκόνι ζώου παραστάσεως καὶ προσκυνήσεως τοῦ Θεοῦ οὐδὲν τὸ ἀσεβὲς καὶ ἐπιλήψιμον θὰ εἶχε τὸ ἔργον τοῦ Ἰεροβοάμ. Ὄχι μόνον πρὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις εἷς τις καὶ ἀποκλειστικὸς τόπος τῆς θείας λατρείας, ἀλλ' ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλοι τόποι ὁπωσδήποτε τιμώμενοι, ἐπὶ ὀρέων καὶ βουνῶν καὶ λόφων, καὶ ὄχι μόνον φυσικῶν, ἀλλὰ καὶ τεχνητῶν, παρὰ χειμάρρους καὶ ρύακας, ὡς τὰ πολλὰ δὲ ἠγείροντο ***βωμοὶ*** κάτωθεν παχυσκίων δένδρων ἢ καὶ ἐν ἄλσεσι, πρὸς θυσίας καὶ προσφορὰς τῷ Κυρίῳ, ὃν τρόπον ἐτέλουν τοιαῦτα καὶ Χαναναῖοι πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῶν θεούς. Ὅτε ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ οὕτως ἢ ἄλλως ἐπετάθη ἡ ἐπὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπίδρασις τῶν πέριξ ἐθνικῶν, ἡ λατρεία τοῦ Ὑψίστου ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τόπων συνεδυάσθη μετὰ λατρείας τῶν ξένων θεῶν, προέβη δὲ τὸ κακὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος ἔκριναν ἐπάναγκες οἱ προφῆται νὰ ἀποκηρύττωσιν ὡς βέβηλον πᾶσαν ἐν τοιούτοις τόποις καὶ ὑπὸ οἵαν-

δήποτε μορφὴν τελουμένην λατρείαν, ἐφεξῆς δὲ καὶ εὐσεβεῖς τινες βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα ἔλαβον αὐστηρὰ μέτρα πρὸς κατάπαυσιν αὐτῆς, καταστρέψαντες τὰ ἐπὶ τούτῳ ἐγηγερμένα ἱερὰ καὶ θυσιαστήρια.

Ὁ ***Ἀμὼς*** πρῶτον καὶ ἔπειτα ὁ ***Ὠσηὲ*** εἶναι οἱ προφῆται οἱ ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 8ου αἰῶνος ἐργασθέντες πρὸς τὴν κατ' ἄμφω, θρησκευτικήν τε καὶ ἠθικὴν ἐξυγίανσιν τοῦ τόπου. Παρ' αὐτοῖς μανθάνομεν καί τινας τῶν τόπων, ὅπου ὑπῆρχον τοιαῦτα προσκυνήματα, προσελκύοντα πολλούς, πλὴν δὲ τῶν προονομασθέντων ***Βαιθὴλ*** καὶ ***Δάν,*** ἦσαν καὶ τὰ ***Γάλγαλα*** καὶ ἡ ***Βηρσαβεέ.*** (Ἀμὼς 1, 3, 13, 4, 6. 5, 4-6, 8, 14), αὕτη μὲν κειμένη εἰς τὰς νοτίους ἐσχατιὰς τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καὶ γνωστὴ ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Πατριαρχῶν (παρὰ τοῖς Ο' κατὰ μετάφρασιν ὡς ***Φρέαρ τοῦ ὅρους)***, τὰ δὲ Γάλγαλα ἐπίσης γνωστὰ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ὡς τόπος ***τοῦ πρώτου στρατοπέδου*** τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου εὑρίσκοντο καὶ ***οἱ δώδεκα λίθοι,*** οἱ κατὰ διαταγὴν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐκκομισθέντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ στηθέντες πρὸς ἀνάμνησιν τῆς θαυμασίας διαβάσεως τοῦ Ἰορδάνου (Ἰησ. Ν. κεφ. 4.).

Ἐπανειλημμένως καὶ πολλῷ δριμύτερον ἐλέγχει ὁ Ὡσηὲ τὰς τοιαύτας λαοῦ τε καὶ τῶν προϊσταμένων αὐτοῦ λατρείας καὶ εἰδωλολατρείας (4, 11 κ. ἑξ. 5, 1 κ. ἑξ. 8, 4 κ. ἑξ. 10, 5-8, 13, 2), καὶ ὄχι μόνον τὸ ὄνομα τῆς ***Βαιθὴλ*** (=***Οἶκος Θεοῦ***) μετατρέπει εἰς ***Βαιθαῦεν*** (=***Οἶκον ματαιότητος***), ἀλλὰ καὶ τοὺς λειτουργοῦντας εἰς τοιαῦτα προσκυνήματα ἀπαξιοῖ τῆς προσηγορίας τῶν ***ἱερέων (=κωανείμ),*** ὀνομάζει δὲ ***κεμαρεὶμ (=εἰδωλοθύτας),*** χαρακτηρισμὸν ἀποβάντα ἐφεξῆς κοινότερον (Ζαχαρ. 1, 4. 4 Βασιλ. 23, 4-4).

Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι δὲν βαίνομεν πάντοτε ἀπὸ τοῦ ἀτελεστέρου καὶ χείρονος εἰς τὸ κρεῖττον καὶ τελειότερον, ἀλλὰ πολλάκις πᾶν τοὐναντίον, ἀπὸ τοῦ κρείττονος εἰς τὸ χεῖρον, εἰς τὸ χείριστον, ἐμφαίνει δὲ πολλὴν ἀφέλειαν νὰ ὀμνύωμεν

εἰς τὸ ὄνομα τῆς περιλαλήτου ***προόδου*** καὶ τοῦ περιλαλήτου ***πολιτισμοῦ,*** καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν νὰ ἀναμένωμεν τὴν ἴασιν καὶ θεραπείαν τῶν ἤδη κατατρυχόντων τὰς κοινωνίας δεινῶν. Τὸ κρεῖττον, ἔστω καὶ ὡς ἁπλοῦν καὶ ἀνανάπτυκτον, εὑρίσκεται πολλάκις ὄπισθεν, καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκοπέντος νήματος ἀνάγκη πρῶτον νὰ ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω, πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἀδιάφθορον, ὄχι βεβαίως ἵνα σταματήσωμεν ἐκεῖ καὶ μείνωμεν ἀκίνητοι—εἶναι νέκρωσις ἡ ἀκινησία—ἀλλ᾽ ἵνα ἀνασυνδέσωμεν πρὸς τὴν ἀρχὴν τὸ νῆμα τὸ διακοπέν, καὶ ἀντὶ τῆς ὁδοῦ, τῆς περιαγαγούσης ἡμᾶς εἰς τὰ νῦν δεινά, ἐὰν μὴ καὶ ἐπιφυλασσούσης ἔτι δεινότερα, παρὰ πάσας τάς μεγαλειώδεις ἀνακαλύψεις ἡμῶν καὶ ἐπιδόσεις ἔν τισι κλάδοις, νὰ ζητήσωμεν νέαν ὁδόν, μᾶλλον συνεχομένην πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἁπλῆν καὶ ἀδιάφθορον.

Τοῦτο φαίνεται μὲν ὡς ὀπισθοδρόμησις, πράγματι ὅμως περικλείει τὰ ἐχέγγυα ἀληθινῆς προόδου, καὶ τοῦτο περὶ σημεῖα καὶ στοιχεῖα ἐκ τῶν ζωτικωτάτων εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ὥς τε ἀτόμων καὶ ὡς ὁμάδων, οἷα τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ θρησκευτικά, καλῶς βεβαίως ἐννοούμενα καὶ καλῶς ἀσκούμενα. Εἶναι ταῦτα πνευματικά. Ἡ ὕλη εἶναι μέσον καὶ ὄργανον· ἡ κινοῦσα καὶ διευθύνουσα δύναμις ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε τὸ πνεῦμα. Μόνον δὲν εἶναι μονοειδὲς τὸ πνεῦμα, οὐδὲ ἐπικρατεῖ πάντοτε τὸ ἁγνότερον καὶ θειότερον.

Ἔχει καὶ ἐνταῦθα τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ τὸ τοῦ Ἀποστόλου· «μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν». Εἶναι δὲ ψεῦδος, εἶναι ἀντίφασις νὰ φέρωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ ἀγόμεθα ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ εἴδους τούτου, οὐχὶ δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ.

ΑΒΓΑΡΟΣ

Ἀφορμὴν εἰς συγκρότησιν τῆς μικρᾶς ταύτης διατριβῆς ἐχορήγησέ μοι τὸ περὶ Αὐγάρου ἄρθρον, ὅπερ πρὸ διμηνίας ἔγραψεν ὁ φίλος κ. Ἀδαμ. Ι. Ἀδαμαντίου, διδάσκων τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, καὶ ἐξέδωκεν ἐν τῇ «Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ». Ἐκτενὲς ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἀπόψεως ὂν τὸ ἄρθρον παρατρέχει τὴν ἐπιβαλλομένην κριτικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν τύχην τῶν κειμηλίων, ὅσα συνοδεύουσιν, ἢ ἕπονται, τῇ διδακτικωτάτῃ γενέσει τῆς παραδόσεως, ἣν οἱ πάπποι καὶ πρόγονοι ἡμῶν εἶχον εὐχάριστον ἀνάγνωσμα, καθαγιάζον αὐτῶν ὦτά τε καὶ στόμα καὶ διάνοιαν, ὡς ἡγίαζε τὰς ὄψεις ἡ περιλάλητος εἰκὼν τοῦ «Ἁγίου Μανδηλίου».

Τὸ ἑπτάτομον Λεξικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν (Μπὰρτ καὶ Χὶρστ ἐκδοτῶν) ὀλίγας ἀφωσίωσε γραμμὰς εἰς τὴν λέξιν Ἄβγαρος, περισσοτέρας δὲ τὸ Λεξικὸν ἐγκυκλοπαιδείας (ἐκδόσεως Παρθενίου Καισαρείας, ὕστερον μητροπολίτου Πισιδείας † 1886). Ἐκεῖνο τὸ Λεξικὸν (Σμύρνη, 1861) μετεφράζετο ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, παροδικῶς δὲ ἔγραψε καὶ μνείαν βραχεῖαν τῆς ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν Αὐγάρου κριτικῆς. Πλατύτερόν πως ἔγραψεν ὁ ἀείμνηστος Κοντογόνης (Ἐκκλησ. Ἱστ. τόμου Α΄ (τοῦ καὶ μόνου ἐκδοθέντος) σ. 28—21, κατὰ τὴν α΄ ἔκδοσιν), καὶ μετὰ σαφηνείας εὐσεβοῦς ἐν «Ἑκατονταετηρίδι Α΄» ὁ μέγας Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις (ἐκδόσ. α΄ σ. 126 καὶ 239). Καὶ Βούλγαρις καὶ Κοντογόνης, τὴν μῆνιν ἐλευθεριαζόντων κριτικῶν φοβούμενοι, χριστιανοὶ δ᾽ οὐχ ἧττον ἀποδεικνύμενοι, οὔτε τὴν ἱστορίαν ἀποκρύπτουσιν, οὔτε τὴν ὑπὸ τῶν κριτικῶν ἀθέτησιν αὐτῆς ἀποῤῥαπίζουσιν.

Ὁ πατὴρ τῆς παλαιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου μαρτυρεῖ περὶ αὐτῆς ἀρχαῖος, μαρτυρεῖ νεώτερος αὐτοῦ Ἐφραὴμ ὁ Σῦρος· ὁ μὲν ἀπέθανε τῷ 340, αὐτὸς δὲ τῷ 378. Οὐδεὶς ἠρνήθη τὴν ἀξιοπιστίαν ἀμφοτέρων, ὁ δὲ πρῶτος ἀνέγνω, πρῶτος τῶν ἱστοριογράφων, ἐν Ἐδέσσῃ (σήμερον Οὔρφᾳ) τῆς Μεσοποταμίας τὴν Αὐγάρου πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπιστολὴν καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Ἄβγαρον (ἢ Ἄγβαρον), ταύτας δὲ καὶ παρατίθησιν· παρατίθενται δὲ καὶ ἐνταῦθα χάριν τῶν τῆς ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου στερουμένων. Ἔπεμψε τὴν πρώτην ὁ τοπάρχης τῆς χώρας τῆς ἐπὶ βυζαντινῶν ὀνομασθείσης Ὀσροηνῆς, ὁ Αὔγαρος, ἀντέπεμψε τὴν δευτέραν ὁ Σωτὴρ, διὰ τοῦ ἰδίου ταχυδρόμου, ὃς ἐκόμισε καὶ τὸ τοῦ ἡγεμόνος ἢ τοπάρχου γράμμα.

α΄

«Ἄβγαρος, τοπάρχης Ἐδέσσησ Ἰησοῦ Σωτῆρι, ἀγαθῷ, ἀναφανέντι ἐν τόπῳ Ἱεροσολύμων, χαίρειν· Ἤκουσταί μοι τὰ περὶ σοῦ, καὶ τῶν σῶν ἰαμάτων, ὡς ἄνευ φαρμάκων καὶ βοτανῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων. Ὡς γὰρ λόγος, τυφλοὺς ἀναβλέπειν ποιεῖς, χωλοὺς περιπατεῖν, καὶ λεπροὺς καθαρίζεις, καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ δαίμονας ἐκβάλλεις, καὶ τοὺς ἐν μακρονοσίᾳ βασανιζομένους θεραπεύεις, καὶ νεκροὺς ἐγείρεις. Καὶ ταῦτα πάντα ἀκούσας περὶ σοῦ, κατὰ νοῦν ἐθέμην τὸ ἕτερον τῶν δύο· ἢ ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς, καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ποιεῖς ταῦτα, ἢ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ ποιῶν ταῦτα. Διὰ τοῦτο τοίνυν γράψας, ἐδεήθην σου σκυλῆναι πρός με, καὶ τὸ πάθος, ὃ ἔχω, θεραπεῦσαι· καὶ γὰρ ἤκουσα ὅτι, καὶ ἰουδαῖοι καταγογγύζουσί σου, καὶ βούλονται κακῶσαί σε. Πόλις δὲ μικροτάτη μοί ἐστι καὶ στενὴ, ἥτις ἐξαρκεῖ ἀμφοτέροις».

β΄

«Ἄβγαρε· μακάριος εἶ, πιστεύσας ἐν ἐμοὶ, μὴ ἑωρακώς με· γέγραπται γὰρ περὶ ἐμοῦ, τοὺς ἑωρακότας με μὴ πιστεύσειν με, ἵνα οἱ μὴ ἑωρακότες αὐτοὶ πιστεύσωσι καὶ ζήσωνται. Περὶ δὲ οὗ ἔγραψάς μοι ἐλθεῖν πρὸς σὲ, δέον ἐστὶ πάντα, δι᾽ ἃ ἀπεστάλην ἐνταῦθα πληρῶσαί με, καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι, οὕτως ἀναληφθῆναι πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με· καὶ ἐπειδὰν ἀναληφθῶ, ἀποστελῶ σοί τινα τῶν μαθητῶν μου, ἵνα ἰάσηταί σου τὸ πάθος, καὶ ζωὴν σοὶ καὶ τοῖς σὺν σοὶ παράσχηται».

§

Βεβαίως τὸ τόσῳ ἀφελὲς ὕφος τῶν γραμμάτων τούτων ἐφελκύει ἐπ᾽ αὐτὰ τὴν κύρωσιν τοῦ κριτικοῦ, πρῶτος δὲ ὁ Εὐσέβιος ἐκύρωσε, διότι εὗρεν αὐτὰ εἰς τὸ γραμματοφυλακεῖον τῆς Ἐδέσσης. Τὸ λυπηρόν ἐστιν ὅτι παρεσιώπησε τὴν ἀπαιτουμένην δήλωσιν περὶ τῆς ὁμοιότητος ἢ διαφορᾶς τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Αὐγάρου· καὶ φαίνεται ὅτι ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ ἦν ὁ αὐτός· ἀλλὰ τὸ ἴδιον γράψιμον, κατὰ τὴν κοινολαΐτιδα λέξιν, ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τὴν εὐσεβῆ προφορικῶς ἐνεπίστευσεν ὁ Αὔγαρος εἰς τὸν ἴδιον ἀπεσταλμένον, ἢ, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ταχυδρόμον, Ἀνανίαν ὀνομαζόμενον, ὡς καὶ ὁ Σωτὴρ προφορικῶς ἐνεπίστευσεν αὐτῷ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ γράμμα τοῦ τοπάρχου. Ταῦτα δὲ, παράκλησιν εὐσεβῆ τοῦ Ἀβγάρου, καὶ τὴν κυριακὴν ἀπόκρισιν ἔγραψεν ὁ «ταχυδρόμος» Ἀνανίας, ἵνα μιμνήσκηται τούτων ἀκριβῶς, καῖ τὰ δύο ταῦτα γράμματα εὗρεν ὁ Εὐσέβιος ἐν Ἐδέσσῃ, εἰς συριακὴν γεγραμμένα γλῶσσαν, ἐξ ἧς αὐτὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετέφρασεν (Ἐκκλ. Ἱστ. α΄, 13), ἥκιστα ἐξετά-

σας, διότι οὔτε δυνατὸν ἦν τοῦτο, εἴπερ ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ ἦν τοῦ Σωτῆρος· φρονῶ μᾶλλον ὅτι καὶ τὸ μὲν καὶ τὸ δὲ γράμμα ἔγραψεν ὁ Ἀνανίας, ὁ καὶ διά τινος ζωγράφου κατορθώσας πιστὸν ἵνα λάβῃ τοῦ Κυρίου προσωπογράφημα.

Ὁ ἀκριβέστατος ἐν ἀφηγήσεσιν Εὐσέβιος, ὁ μεταφράσας ἐκ τῆς συριακῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ δύο γράμματα, σιωπᾷ περὶ τῆς παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ὁσίας παραδόσεως τῆς ἐπὶ μανδηλίου (ὀθόνης, ἢ σουδαρίου) προχείρως ἀποτυπώσεως τῆς θεανδρικῆς μορφῆς, οὔτε βεβαίως εἶδεν αὐτὴν, οὔτε, συνεπῶς, ἐμνήσθη τοιαύτης εἰκόνος, ἐνῷ μιμνήσκεται τῆς ἐπὶ σανίδων διὰ χρωμάτων ἀπεικονίσεως τῶν κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἡ περὶ τοῦ λεγομενου κοινότερον Ἁγίου Μαηδηλίου παράδοσις ὡς εἰκόνος «θεοτεύκτου, ἣν ἀνθρώπων χεῖρες οὐκ εἰργάσαντο» (Εὐάγρ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ΄, 27) ἀναγινώσκεται παρ' Εὐαγρίῳ, ἀκμάσαντι κατὰ τὸ τέλος τῆς ϛ΄ ἑκατονταετηρίδος, ἐδημιουργήθη δὲ μετὰ τὸ 400, παρ' Εὐσεβίῳ μὲν († 340) ἄγνωστος οὖσα· γνωριζομένη δὲ διὰ τοῦ ἀρμενίου ἱστοριογράφου Μωϋσέως τοῦ ἐκ Χωρηνῆς, ζήσαντος ἐν τῇ ε΄ ἑκατονταετηρίδι, ἵνα παραρίψωμεν εἰς Καιάδαν τὰς ἀποκρύφους ἱστορίας. Τῆς περὶ Ἁγ. Μανδηλίου λαϊκῆς ἀκρίτου παραδόσεως ἐποιησάμην ἐν τῷ «Βυζαντ. Ἑορτολογίῳ» μου μνείαν ἄνευ ἐπιστάσεώς τινος κριτικῆς (σελ. 153). Παραλείπω ὅτι—καὶ παρέλιπον ὅτι—ποιοῦνται μνείαν καὶ τῆς «θεοτεύκτου» ἢ ἀχειροποιήτου εἰκόνος, καὶ τῆς διὰ θαύματος διασώσεως τῆς Ἐδέσσης (544), ἐπὶ Εὐλαλίου τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου οἱ μακάριοι πατέρες τῆς τῷ 836 συνελθούσης ἐν Ἱεροσολύμοις συνόδου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν πατριαρχῶν Χριστοφόρου Ἀλεξανδρείας, Ἰὼβ Ἀντιοχείας καὶ Βασιλείου Ἱεροσολύμων, γράφοντες πρὸς Θεόφιλον αὐτοκράτορα ΚΠόλεως, πιθανῶς ἐπὶ τῇ βάσει ὁμοίας ἐπιστολῆς Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Ἴσαυρον, περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων (βλ. Συνοδικὴν ἐπιστολὴν τῶν ἁγιωτ. πατριαρχῶν τῆς ἑῴας λήξεως κτλ. πρὸς Θεόφιλον, ἐκδοθ. ὑπὸ Ἰω. Σακκελίωνος· ἐν Ἀθήναις, 1864).

Ἡ θεότευκτος εἰκὼν καὶ ἡ πρὸς Αὔγαρον ἐπιστολὴ τοῦ Σωτῆρος ἐκομίσθησαν ἐν ΚΠόλει τῇ 15 αὐγούστου 944, διεφυλάττετο δ' ἐν τῷ παλατίῳ ἡ ἐπιστολὴ μέχρι τῆς 13 σεπτεμβρίου 1185, ὅτε ἀπωλέσθη κατά τινα λαϊκὴν ἀκαταστασίαν, ὡς ὑποθέτω, διότι κατὰ τὴν ταραχὴν ἐκείνην, ὡς ἔστι γνωστὸν, ἀπωλέσθη ἡ τοῦ Αὐγάρου πρὸς τὸν Θεάνθρωπον ἐπιστολὴ, σταλεῖσα τῷ 1033 εἰς ΚΠολιν ὑπὸ Μανιάκη, στρατηγοῦ τῶν παρευφρατιδίων πόλεων (Νικ. Χωνιάτης, σ. 463. Κεδρηνός· τ. Β΄ σελ. 501 παραβλ. Ἀνωνύμου Σύνοψιν χρονικὴν, παρὰ Κ. Ν. Σάθα, ἐν Μεσαιων. Βιβλιοθήκῃ· τ. Ζ΄, σ. 359).

§

Ὀλίγον ἐκτείνω τὸν λόγον περὶ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν, τὴν δὲ περὶ τῶν ἀχειροποιήτων εἰκόνων φιλόθεον ἀδολεσχίαν καταλείπω θέμα δῆθεν μελέτης εἰς τοὺς τὴν βυζαντινὴν ἱερὰν τέχνην δῆθεν διακριβοῦντας, ζῶντας ἐννοεῖται, διότι οἱ θανόντες οὐ κρίνονται, καίτοι περιέπεσαν εἰς σφάλματά τινα, ὅσα ζῆλος οὐχ ὑπὸ τοῦ λόγου παιδαγωγούμενος ἀκουσίως ἐνίοτε δημιουργεῖ. Ὁ μέγας τῶν κάτω χρόνων διδάσκαλος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, σιωπῶν περὶ τῆς «θεοτεύκτου» μορφῆς, τάττων δὲ, κατὰ τὰς Μαγδεβουργικὰς Ἑκατονταετηρίδας, ἐν τῇ «Ἑκατονταετηρίδι» αὐτοῦ, τὴν εἰς Ἔδεσσαν ἀποστολὴν τοῦ ἀποστόλου (ἑνὸς τῶν 70) Θαδδαίου τῷ 36, θεραπεύσαντος τὸν Αὔγαρον καὶ κηρύξαντος τὸν Χριστιανισμὸν, προστίθησι καὶ ταῦτα. «Οἱ ὕστερον ὅμως κριτικοὶ (Βασνάριος) διά τινων ἐπιχειρημάτων ἀγωνίζονται ν' ἀποδείξωσιν ἐπίπλαστον καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, καθὼς καὶ τὰς φερομένας ἐπιστολὰς ὑποβολιμαίας. Ἀλλ' Αὐγουστῖνος ὁ Καλμέτης (ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς θείας Γραφῆς ἐν λξ') ***ἄριστα σημειοῖ*** ὅτι, ἂν καὶ δώσωμεν ὅτι παρεισήχθησάν τινες περιστάσεις, ***δὲν ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου νὰ μὴ ἀληθεύῃ ἡ οὐσία τοῦ πράγματος***». Ἐνῷ δὲ δείκνυται οὕτως ἀποδεχόμενος τὸ γνήσιον τῶν ἐπιστολῶν, ἐν τούτοις, μετὰ σελίδας 112, συναριθμεῖ εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ ἀποκρύφων εὐαγγελίων καὶ ἄλλων ὑπομνημάτων νόθων, ὡς πεντηκοστὸν ἕβδομον, τοποθετήσας κακῶς, τὰς δύο ἐπιστολὰς, εἰ καὶ φαίνειαι τὸ δεύτερον δεχόμενος τὴν τούτων γνησιότητα. «Ἡ Ἀβγάρου τοῦ τοπάρχου Ἐδέσσης ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἡ τοῦ Θεανθρώπου πρὸς ἐκεῖνον ἀπάντησις, καίτοι μηδὲν τῆς εὐσεβείας καί τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἀπᾷδον προβαλλόμεναι, ***μηδὲ ἄλλως εὐκόλως κακοπλαστίας ἀπελεγχθῆναι δυνάμεναι,*** ἀλλὰ κατὰ τοῦτο μόνον τοῖς ἀποκρύφοις συναριθμοῦνται, καθότι ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας κανόνι οὐδαμῶς ἀνεγράφησαν». Δυστυχῶς ὁ Κοντογόνης ἐκδίδων τὰς ἐπιστολὰς, παρατάττει τὰς δῆθεν κατακρίσεις, ἢ καταδίκας τῶν δύο τούτων αἰδεσίμων γραμμάτων, ἄνευ οὐδεμιᾶς τῶν κατακρίσεων ἀναιρέσεως· ἰδού τι γράφει·

«Ἀλλ' αἱ δύο αὗται ἐπιστολαὶ κρίνονται ὑπὸ τῶν πλειοτέρων ὕποπτοι νοθείας, διὰ τοὺς ἑξῆς μάλιστα λόγους· α') οὐδεμία γίνεται μνεία τοῦ ἀβγαρηνοῦ ταύτου συμβεβηκότος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· εἰ τοιαύτη τις βασιλικὴ πρεσβεία καὶ ἐπιστολογραφία τῷ ὄντι συνέβαινε, πάντως ἔπρεπε νὰ ἱστορήσωσί τι περὶ τούτου οἱ ἱεροὶ εὐαγγελισταί· β') ἑκατέρα τῶν ἐπιστολῶν περιέχει λέξεις καὶ φράσεις, ληφθείσας προδήλως ἐκ τῶν εὐαγγελιστῶν· γ') εἰ τοῦ Χριστοῦ ἡ ἐπιστολὴ ἦτο γνησία, ἔπρεπε νὰ ἀναγινώσκηται ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἔπρεπε νὰ εἶναι τεταγμένη ἐν τοῖς κανονικοῖς καὶ θεοπνεύστοις βιβλίοις· καὶ ὅμως παντάπασιν ἠγνόουν αὐτὴν οἱ πρὸ τοῦ Εὐσεβίου πατέρες· ἀλλὰ καὶ γνωσθεῖσα

ἔπειτα, οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη ὡς γνησία ὑπὸ τῆς καθολικῆς 'Εκκλησίας, οὐδὲ κατετάχθη ἐν ταῖς Γραφαῖς. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ Εὐσεβίου, λέγουσιν ὅτι πολὺ εὔπιστος ἐφάνη, ἀποδεξάμενος καὶ δημοσιεύσας ὡς γνήσια τὰ ὑποβολιμαῖα».

Καὶ ὅσον μὲν περὶ Εὐσεβίου, πιθανὸν ὅτι ἐλησμόνησεν ὁ Κοντ. ὅσα ἔγραψεν ἐγκώμια, δικαίως, εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἱστοριογράφον ἐν Β΄ τόμῳ τῆς ἀειμνήστου «Φιλολογικῆς καὶ κριτικῆς ἱστορίας τῶν ἁγίων πατέρων» (ἐν 'Αθήναις, 1853, σελ. 27—55). 'Αλλὰ περὶ τῆς τρίτης ἐνστάσεως δυνατὸν 'να γραφῶσι λόγιά τινα ἐπιβαλλόμενα· α΄) ὅτι ἡ μὴ ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσις καὶ μάλιστα «ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις» οὐδαμῶς ἀποδεικνύει τὸ μὴ γνήσιον τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀπαντήσεως εἰς τὸ γράμμα τοῦ 'Αβγάρου, ἤ, κατὰ τὸν Εὐάγριον, 'Αγβάρου· διότι οὕτω τις ἠδύνατο ν' ἀποδοκιμάσῃ καὶ τὴν ἀποκάλυψιν 'Ιωάννου· καὶ ταύτην οὐδεμία τῶν ἀπὸ Δομετιανοῦ μέχρι τοῦδε γενεῶν ἤκουσεν ἀναγινωσκομένην «ἐν ἁπάσαις» ταῖς ἐκκλησίαις· καὶ ἐν τούτοις αὐτὴν ἐξεύρομεν κατατεταγμένην «ἐν τοῖς κανονικοῖς καὶ θεοπνεύστοις βιβλίοις»· β΄) ὅτι ἡ πρὸς Αὔγαρον ἐπιστολὴ ἦν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Εὐσεβίου πατέρας ἄγνωστος, οὔτε κατετάχθη ἐν τοῖς κανονικοῖς κτλ. Φαίνεταί μοι ὀλίγον ἀνόητος ἡ τρίτη τῶν κριτικῶν ἀναίρεσις, ἀφοῦ πρῶτος ὁ Εὐσέβιος ἀνεῦρεν εἰς τὸ γραμματοφυλακεῖον 'Εδέσσης τὰ γράμματα, καὶ πρῶτος αὐτὰ κατέστησε γνωστὰ διὰ τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Ιστορίας αὐτοῦ, ἥτις κοινὸν κατέστη τοῖς φιλίστορσιν ἀνάγνωσμα βεβαίως μετὰ τὸ 340. 'Αλλ' ἤδη ὁ κανὼν τῶν βιβλίων ἦν συντεταγμένος· ἡ Α΄ οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ, καὶ αἱ μέχρι τῆς Ε΄, οὐδεμίαν ἐποιήσαντο μνείαν κανονικῶν τοιούτων βιβλίων, ἀπὸ τῆς συλλογῆς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων : ἀπ' αὐτῆς παρῆλθον ὑπὲρ τὰ πεντακόσια ἔτη μέχρι τῆς Πενθέκτης, τῆς ἀναγγειλάσης ἐν τῷ 2 κανόνι αὐτῆς (τῷ 691) τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ὧν ὁ 85 ἀπαριθμεῖ τὰ κανονικὰ βιβλία· οὐδεμία Σύνοδος οἰκουμενικὴ προσέθηκεν ἕτερον βιβλίον, τοὐναντίον δ' ἡ Πενθέκτη πράττουσα ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ κανόνος τὰς διὰ Κλήμεντος Διαταγὰς τῶν ἀποστόλων.

Ἡ δευτέρα ἔνστασις φαίνεταί πως ἀναξία προσοχῆς. 'Εὰν αἱ ἐπιστολαὶ περιέχωσι λέξεις καὶ φράσεις ἀπὸ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ληφθείσας, ἀλλ' ἑλληνιστὶ γεγραμμένας, ὑπέχει τὴν εὐθύνην ὁ Εὐσέβιος, ὁ μεταφράσας ἀπὸ τοῦ εἰς συριακὴν γεγραμμένου πρωτοτύπου. Τίνα δὲ καὶ πόσα τῶν Εὐαγγελίων ἐγράφησαν εἰς συριακὴν γλῶσσαν, ὥστ' ἐξ αὐτῶν νὰ δανεισθῇ λέξεις καὶ φράσεις συριακὰς ὁ Εὐσέβιος; Μεταφράσας αὐτὰς ἐκ τῆς συριακῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν προσεῖχεν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐννοιῶν διὰ λέξεων ἑλληνικῶν ἀναγινωσκομένων παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς.

Ἡ πρώτη τῶν ἐνστάσεων ἵσταται πολὺ δυσκόλως εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν κρίσιν μου. Ἀπαιτοῦσιν ἆρά γε οἱ αὐστηροὶ ᾽ν᾽ ἀποῤῥίπτωμεν ἀκρίτως εἴ τι ἂν ἀποσιωπῶσιν οἱ εὐαγγελισταὶ ἐκ τῶν εἰς τὸν βίον τοῦ Σωτῆρος ἀναφερομένων; Ἀλλ᾽ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς «πολλὰ καὶ ἄλλα σημεῖα, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ» λέγει ὁ Ἰωάννης (κεφ. κ΄, 30). Τὸ τοῦ Ἀγβάρου γράμμα, ἀκριβέστερον ἡ ἀποστολὴ τοῦ «ταχυδρόμου Ἀνανία» δυνατὸν ᾽να συναριθμηθῶσιν εἰς ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, περὶ ὧν αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἐν τέλει τοῦ κατ᾽ αὐτὸν Εὐαγγελίου γράφει, ὅτι «πολλὰ καὶ ἄλλα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ᾽ ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία» (κα΄, 25).

Εἰς τὰ παρὰ τῶν εὐαγγελιστῶν ἀποσιωπηθέντα «πολλὰ καὶ ἄλλα» δυνάμεθα ᾽να κατατάξωμεν ἀνεπιφθόνως καὶ τὰ κατὰ τὸν Αὔγαρον. Οὕτω συμφωνοῦμεν τῷ Καλμέτῃ, μάλιστα δὲ τῷ ἀθανάτῳ Cave, ὅς, δυστυχῶς, πρῶτον ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσιν, ἐν τῷ θαυμασίῳ αὐτοῦ συγγράμματι Scriptorum ecclesiasticorum Historia literaria, τάττει (πρῶτον) Ἰησοῦν Χριστόν. Ἴσως ἀληθὲς θὰ φανῇ, οὐδ᾽ ἀπορρίψιμον, ἐὰν τάξωμεν πρῶτον τὸν Ἀνανίαν.

Ἐξ Ἀθηνῶν, ἰουνίου λήγοντος, 1926

Ο ΜΕΓΑΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΞ
ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ᾽ ἐν τῷ Θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς». (Α΄ Τιμοθ. στ΄ 17—19).

ΛΕΞΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ

«ΕΡΓΑΖΩΜΕΘΑ»

Β΄

«Έχασα μίαν ἡμέραν»

Ἤ

«Ἔχασα τὴν ἡμέρα [ν] μου»

α΄

§ 1. ΤΙΤΟΣ Φλάβιος, ὁ τὸ πατρικὸν ὄνομα φέρων (cognomine paterno), ***Βεσπασιανός,*** ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἱστορίᾳ γνωριζόμενος, ὁ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς κοινωνὸς τῆς πατρικῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας ἀναδειχθείς, ἤτοι συμβασιλεύς, κατὰ τὸ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς βυζαντινοῖς παράδειγμα, ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, γνώστης ἀληθὴς ἤδη καὶ ἔμπειρος τῆς διοικητικῆς μηχανῆς, ὥριμος τὴν ἡλικίαν, τέλειος ἀνήρ. Εἶναι ὁ δεύτερος τῶν τριῶν ***Φλαβίων,*** διαφορωτάτων τὸν χαρακτῆρα, οἵτινες διῴκησαν τὴν Ρ. Αὐτοκρατορίαν ἐπὶ εἰκοσιεπτὰ ἔτη (69—96 μ. Χ.) υἱὸς μὲν τοῦ πρώτου, ἀδελφὸς δὲ τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου, τοῦ Δομιτιανοῦ.

Ὁ Τίτος εἶναι γνωστὸς παντὶ τῷ ὁπωσδήποτε τῆς Ἱστορίας γνώστῃ, ἂν οὐχὶ δι' ἄλλο τι ἀλλὰ διὰ τὴν Ἅλωσιν τῆς ὀχυρᾶς Ἱερουσαλήμ, ἧς μάτην αὐτὸς μετὰ τὴν εἰς Ρώμην ἀναχώρησιν τοῦ πατρὸς δὶς ἐζήτησεν ἵνα σώσῃ τῆς ἀφεύκτου καταστροφῆς προβάλλων τοῖς Ἰουδαίοις ἀμνηστίαν, ἐὰν οὗτοι παρέδιδον τὴν πόλιν. Οἱ Ἰουδαῖοι μὴ ἀνεχόμενοι τὴν διαγωγὴν τῶν τελευταίων διοικητῶν καὶ ὑπὸ ἰδίας τινός ἐπιμονῆς ὠθούμενοι εἶχον ἀναλάβει μετὰ ἡρωϊσμοῦ, πείσμονος μάλιστα, τὸν ἀγῶνα τῶν Μακκαβαίων κατὰ τῆς ξενικῆς δεσποτείας. Ἡ ἐπανάστασις ἐπὶ τέλους περιωρίσθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἥτις καὶ ἐκυριεύθη. Τὸ ἱερόν, τὸ ὁποῖον «λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν ἐκεκόσμητο», καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἑδραίαν πεποίθησιν ἔμελλεν ἵνα διασωθῇ, καὶ αὐτὸ ἀπετεφρώθη, ἡ πόλις κατεσκάφη, διότι εἶχον ἤδη συμπληρωθῇ αἱ ὑπὸ τοῦ Κυρίου προρρηθεῖσαι ἡμέραι, «***ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται***».[1]) Ἡ Ἱερουσαλὴμ ἠρημώθη, οἱ Ἰουδαῖοι

---

[1]) ***Λουκᾶ*** ΚΑ΄ 5 καὶ 6. ***Πρβλε.*** καὶ ΙΘ΄, 43, 44.

διεσπάρησαν. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ἐπραγματοποιήθησαν. Ὁ Τίτος νικητὴς ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην ἐτέλεσε σὺν τῷ πατρὶ αὐτοκράτορι θρίαμβον διὰ τὴν εὐτυχῆ τελείωσιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου (70 π. Χ.).

§ 2. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου χρονολογεῖται μὲν ἡ τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς διασπορὰ ἀλλ' ἅμα κατά τινα καθ' ἡμᾶς περίεργον σύμπτωσιν ἄρχεται καὶ ἡ ἐπὶ τὸ ἐπιεικέστερον μετατροπὴ τῆς πολιτικῆς τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀσυνείθιστος ἐφαρμόζεται οἰκονομία καὶ φειδώ, δι' ἧς κατωρθώθη ἡ οἰκοδομὴ ἐν Ρώμῃ πολυτελῶν οἰκοδομῶν καὶ δὴ τοῦ ***Κολοσσαίου,*** θεάτρου μεγαλοπρεπεστάτου καὶ εὐρυχωροτάτου, σύντονος ἐφιστᾶται προσοχὴ εἰς τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀστυνομίας. ***Οὐ μάτην ἀνήλισκεν,*** ἐὰν ἀνήλισκεν, λέγεται παρὰ ***Ζωναρᾶ,*** διὰ τὸν Τίτον ***«ἦν δὲ περὶ τὰ χρήματα ἀκριβής».***

§ 3. Καὶ ἐνῷ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Τίτου πάντες ἀνέμενον ἄλλον Νέρωνα, τουναντίον αὐτὸς τὴν ἐκ τῶν προτέρων αὐτοῦ πράξεων σχηματισθεῖσαν ἰδέαν διέψευσεν. Ὁ κόσμος ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναρρήσεως αὐτοῦ ἐγνώρισεν τὴν εὐγενῆ καὶ φιλάνθρωπον καρδίαν αὐτοῦ. Οἵα μεταβολή. Ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν. Ὁ Τίτος διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀπέβαλε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.

Ὁ μακαρίτης διδάσκαλός μου E. Herzog, ὁ τοῦ νῦν ἐν Γοτίγγῃ ἀρχαιολόγου πατήρ, λόγον ποιούμενος περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τίτου, ἔλεγεν ὅτι ἡ ἱστορικὴ περὶ αὐτοῦ φιλολογία στρέφεται περὶ τὰς δύο λέξεις : clementia καὶ liberalitas(=πρᾳότης καὶ ἐλευθεριότης), παρετήρει ὅμως—καὶ δημοσίᾳ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐστήριξεν—ὅτι εἰς τὰς περὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου εὐμενεῖς κρίσεις ἔλιπεν εἰς τοὺς κρίνοντας καὶ ἡ κρίσις ἐν σχέσει καὶ ἀναφορᾷ ***πρὸς τὸ μέλλον.*** Ὁ Τίτος ἔστεργε τοῖς παροῦσιν, ἐδαπάνα μὲν εἰς εὐεργεσίας, ἀφειδῶς ἐξώδευε καὶ ἐξηκολούθει ὑπερμέτρως δαπανῶν χρήματα διὰ τὰς διασκεδάσεις τοῦ λαοῦ καὶ τὰ θεάματα, ἀλλ' ὀλίγον ἐσκέπτετο διὰ τὸ μέλλον ὡς πολιτικὸς προνοητικός. Φαντάσθητε ὅτι διὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀποπερατωθέντος ἐπ' αὐτοῦ ***Κολοσσαίου***, ΕΚΑΤΟΝΘΗΜΕΡΟΥΣ ὥρισεν ἑορτάς, καθ' ἃς καὶ ναυμαχία καὶ ἀγῶνες μονομάχων ἐπεδείχθησαν· ἐν μιᾷ δὲ καὶ μόνῃ ἡμέρᾳ ἀπελύθησαν ἐν τῇ κονίστρᾳ χιλιάδες ***πέντε*** θηρίων. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ παρὰ ***Ζωναρᾷ*** ἀναφερομένη ἐν γένει φειδώ, περὶ ἧς ἀνωτέρω εἶπον;

β′

§ 4. Καὶ λοιπὸν ὁ Τίτος μετὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀλλοῖος ἐφάνη. Ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ, ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ πατρικὴ πρὸς τοὺς πάσχοντας στοργή, φανερωτάτη κατεδείχθη καὶ θαυμασία ἐδοκιμάσθη κατὰ τὰς ἐπαλλήλους θεομηνίας, αἵτινες κατὰ τὸν βραχὺν

χρόνον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐν τῷ κράτει ἐπεσωρεύθησαν. Πυρκαϊαί, λοιμὸς καὶ τέλος αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ κατ᾽ Αὔγουστον τοῦ 79 ἔκρηξις τοῦ **Βεζουβίου,** καθ᾽ ἥν, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν, τρεῖς ὑπὸ τῆς ἐμπύρου λάβας ἐκαλύφθησαν πόλεις, τὸ **Ἡράκλειον,** ἡ **Πομπηΐα** καὶ αἱ **Σταβίαι,** καὶ ἄλλα τινὰ περιστατικὰ ἔκριναν τὸν φιλάνθρωπον καὶ μειλίχιον αὐτοῦ χαρακτῆρα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπωνομάσθη «***ἀγάπη καὶ ἀγαλλίασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους*** (amor et deliciae generis humani»). Πράγματι ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ ἔδειξεν ἐν τῇ πράξει ὅτι ***ὁ αὐτοκράτωρ πρέπει ἵν᾽ ἀποθνήσκῃ ὄρθιος,*** ὡς τὴν τελευταίαν ὥραν τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὴν φράσιν ταύτην ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐξεφώνησε σκώπτων τοὺς κόλακας καὶ τὴν παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἐρριζωμένην ἰδέαν τῆς ***ἀποθεώσεως*** εἰρωνευόμενος καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἠθέλησεν ἵνα ἀνεγερθῇ ὅπως δείξῃ ὅτι «γίνεται ***θεός***».

Ἐν μέσῳ τῶν φροντίδων αὐτοῦ ὅπως ἀνακουφίσῃ τοὺς παθόντας, οὔτε φόρους ἐκτάκτους ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπέβαλεν, οὔτε αὐθορμήτους προσφορὰς πόλεων ἐδέχετο.

§ 5. Ἱστορικὸν ἔμεινεν ἐν τῇ Καθόλου Ἱστορίᾳ καὶ διδακτικὸν τὸ λόγιον τοῦ Τίτου, τὸ ὁποῖον καθ᾽ ἑσπέραν τοῖς παρ᾽ αὐτῷ ἐπανελάμβανεν, ἐὰν τὴν ἡμέραν ἐκείνην οὐδεμίαν ἔκαμεν εὐεργεσίαν. Ἔλεγε: «***Φίλοι, ἔχασα τὴν ἡμέραν μου***». «Amici, diem perdidi».

Εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν ὅτι εὐκόλως παρεῖχεν ἀκροάσεις, ὅτι ἦτο πάντοτε εὐπρόθυμος, ἀπήντα ὅτι δὲν ἐπεθύμει ἵν᾽ ἀπέρχηταί τις τοῦ παλατίου μὴ ἀκούων ἕνα καλὸν λόγον καὶ ἐν γένει μὴ ηὐχαριστημένος ἤ πως ἱκανοποιημένος. Μὴ νομισθῇ ὅμως ὑπὸ τῶν φίλων ἀναγνωστῶν ὅτι ἔδιδε καὶ εὐηργέτει εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἦτο εἰς θέσιν ἵνα διακρίνῃ τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων ἐπληθύνθησαν, τοὺς προδότας, τοὺς κατασκόπους, τοὺς καταδότας· ἐγίνωσκεν ἵνα εἶναι αὐστηρὸς πρὸς τοὺς τοιούτους καὶ μάλιστα τιμωρῇ, ἀλλ᾽ ἅμα ἐγίνωσκε καὶ συνωμότας ἵνα συγχωρῇ καὶ δὴ καὶ περιποιῆται καὶ φιλοφρονῆται.

Διὰ ταῦτα καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ μεγίστην θλῖψιν προυξένησε παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ***πατέρα ἀγαθώτατον*** ἔχασαν. Ὁ Τίτος, λέγει ὁ Bossuet εἰς τὸν περὶ τῆς ***Παγκοσμίου Ἱστορίας*** λόγον αὐτοῦ ἐν δυσὶ σειραῖς ὅτι «***παρέσχεν εἰς τὸν κόσμον βραχυχρό-»νιον χαρὰν καὶ αἱ ἡμέραι αὐτοῦ*** τὰς ὁποίας ἐθεώρει ἀπολεσθείσας »ἐὰν δὲν ἐσημαίνοντο διά τινος ἀγαθοεργίας κατεκύλισαν πολὺ ταχέως, «εἶδον δ᾽ ἀναγεννώμενον τὸν Νέρωνα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Δομιτιανοῦ». Οἵα ἀντίθεσις τῶν δύο ἀδελφῶν, ***αὐταδέλφων.***

γ΄

§ 6. Τὸ ***ὡραῖον τοῦτο λόγιον*** τοῦ Τίτου, τὸ ἀληθῶς χαρακτηριστικὸν καὶ ποιηταὶ μεταγενεστέρων χρόνων ἐν δεδομένῃ περιστάσει ἔσπευσαν ἵνα μεταχειρισθῶσιν ἢ ἵνα γεωμετρικώτερον εἴπω ἐζήτησαν ἵνα ἐφαρμόσωσιν εἰς μεγάλους βασιλεῖς

Εἷς τῆς πλειάδος τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐδόξασαν τὸν ***αἰῶνα*** Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ΄, ὁ Boileau ἀφεὶς τὴν ἐν σατίραις διδασκαλίαν ἐποίησε πρὸς τὸν Μέγαν Βασιλέα (Grand Roi) τοῦ ιστ΄ αἰῶνος μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ ***'Ακυϊγράνου*** († 1668) ἐπιστολὴν ἐν στίχοις τὴν πρώτην ἐν τῇ σειρᾷ τῶν σωζομένων (Épitre au Roi I) ζητῶν, καθ' ὑπόδειξιν ἴσως τοῦ ὑπουργοῦ Κολβέρτου, ἵν' ἀποτρέψῃ τὸν βασιλέα τοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ νέας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις οὐ μόνον αἱματηρὰς ἀλλὰ καὶ δαπανηράς. Ὅτε ὁ βασιλεὺς ἡμέραν τινα ἐζήτησεν παρὰ τοῦ Boileau ἵν' ἀπαγγείλῃ ἀπόσπασμά τι ποιήματος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ποιητοῦ θὰ ἦτο τὸ καλλίτερον ὅλων, ὁ Boileau παρεκάλεσε τὴν Μεγαλειότητά Του, ὅπως ἀπαλλάξῃ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, εἰς ἣν περιέστησεν αὐτὸν ἡ βασιλικὴ ἐπιθυμία. Ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐπέμεινεν, ὁ Boileau ὑπήκουσεν, ἔλαβε θάρρος καὶ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τοὺς τελευταίους στίχους τῆς ἐμμέτρου ταύτης ἐπιστολῆς, ἣν εἶχε πρὸ ὀλίγου ἑτοιμάσει ἵν' ἀφιερώσῃ εἰς αὐτόν, στίχους ἐν γένει τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ***ὡς τοὺς καλλιτέρους.*** Ἵνα εὕρῃ τις ἕνα βασιλέα, ***ἀληθῶς βασιλέα,*** (vraiment roi) ἀνάγκη ἵνα διεξέλθῃ ὅλην τὴν Ἱστορίαν, εἶπε, καὶ θὰ εὕρῃ ὀλίγους τοιούτους. Ὁ οὐρανὸς πολὺν καιρὸν ἑτοιμάζεται ἵνα τοιούτους χαρακτῆρας εὐεργετικούς, βασιλικούς, μορφώσῃ καὶ παρουσιάσῃ· ἐπάγεται δὲ μεταξὺ ἄλλων τοὺς ἑξῆς θαυμασίους στίχους (στ. 109 κ. ἑ.):

Tel fut cet empereur sous qui Rome adorée
. . . .
Qui rendit de son joug l'univers amoureux;
Qu'on n'alla jamais voir sans revenir heureux;
Qui soupirait le soir, si sa main fortunée
N'avait par ses bienfaits signalé la journée.

καὶ κατέληγεν ἐπίσης ὡς κάλλιστα.

Ὁ βασιλεὺς ὅτ' ἤκουσε τοὺς τελευταίους στίχους τῆς ***ἐπιστολῆς*** ταύτης, κατεθέλχθη, διέταξε καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φορὰν ἵν' ἀκουσθῶσι, συνεκινήθη· ἡ συγκίνησις αὐτοῦ ἔν τε τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ κατωπτρίσθη, ἠγέρθη ἐκ τοῦ θρονίου αὐτοῦ κατηυχαριστημένος καὶ ἱκανοποιημένος. Ἀλλὰ κύριος ὢν πάντοτε τῶν κινήσεων αὐτοῦ καὶ

συγκινήσεων, εἶπεν : «Ἰδοὺ αὐτὸ εἶναι ὡραῖον, εἶναι θαυμάσιον. Θά σε »ἐπήνουν περισσότερον, ἐὰν δὲν μ' ἐπήνεις τόσον πολύ». Διέταξεν ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ ἵνα δοθῇ τῷ Boileau ἐπίδομα (pension) τακτικὸν μεγαλείτερον, καὶ μάλιστα ἵνα προκαταβληθῇ τοῦτο, ἐχορήγησε δ' ἅμα καὶ τὸ προνόμιον πρὸς τύπωσιν ὅλων αὐτοῦ τῶν ἔργων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ φίλος τοῦ Boileau, ὁ μέγας τραγικὸς ***Ρακίνας*** ἐν τῇ ***Βερενίκῃ*** παρέφρασεν ἐπίσης ἐν ***ὀκτὼ*** στίχοις τὸ ***λόγιον*** τοῦτο τοῦ Τίτου τὸ ἱστορικώτατον :

«Γνωρίζω, λέγει, πόσας ἡμέρας ὁ οὐρανὸς θά μοι χαρίσῃ ;
»Καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ἡμερῶν. . . . Ἆ ! ὁ δυστυχής.
»πόσας ἤδη ἔχασα».

Ὁ ***Ἀγασικλῆς,*** Σπαρτιάτης αὐτός, δίκαιον εἶχε πρὸς τὸν εἰπόντα : «πῶς ἄν τις ἀδορυφόρητος ὤν, ἄρχειν ἀσφαλῶς δύναιτο ;» ἀποκριθείς : «ἐὰν »οὕτως ἄρχῃ, ὥςπερ οἱ πατέρες τῶν υἱῶν».

§ 7. Ἀλλ' ἀφήσωμεν τοὺς ἡγεμόνας καὶ κατέλθωμεν ἐκ τῶν ἡγεμονικῶν θρόνων καὶ ἐκ τῶν θώκων τῶν βαθυπλούτων. Ἡ φιλανθρωπία εἶναι μία τῶν ἀρετῶν, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἀρετή, οὐχὶ μία τῶν ἀρετῶν, εἶναι τὸ ὕψιστον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου παντὸς βαθμοῦ, πάσης τάξεως, πάσης ἡλικίας· εἶναι σύμφυτος τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ. Αὐτὸ τὸ μικρὸν παιδίον μεταβαῖνον εἰς τὸ σχολεῖον κρατοῦν ἐν χερσὶ τὸ καλάθιον πλῆρες διὰ τὸ πρόγευμα τῆς μεσημβρίας, ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν πτωχήν τινα οἰκογένειαν ριγοῦσαν ἐκ πείνης καὶ ψύχους ὑπό τινα ἠρειπωμένην καλύβην ἢ τρώγλην ἢ πένητά τινα, ἀμέσως δειλὰ-δειλὰ δίδει μέρος πολλάκις καὶ ὅλον τὸ λιτὸν τοῦ καλαθίου περιεχόμενον, δέχεται εὐλογίας καὶ εὐχάς, μεταβαίνει εἰς τὸ σχολεῖον ηὐχαριστημένον καὶ τὴν μεσημβρίαν περιορίζεται εἰς τὰ ψιχία, ἅτινα οἱ συνταξιῶται αὐτοῦ προσφέρουσιν αὐτῷ, εἴτε ἀποκρύπτον τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ πρᾶξιν, εἴτε ἄλλο τι εὐφυὲς μέσον τῆς στερήσεως τῆς τροφῆς προβάλλον ἢ καὶ ἀκόμη τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀφελείᾳ αὐτοῦ ἐξομολογούμενον πρὸς μίμησιν, ἢ συμμερίζεται τὴν τροφὴν αὐτοῦ μετά τινος ἄλλου συνταξιώτου.

Ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἀναγκαία. Ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ ὥραν πρέπει ἵνα εὑρίσκηται ἑτοίμη ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων ἑκάστου, κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τούτου τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν τῆς ἁγίας. Δὲν πρέπει ἵν' ἀναβάλῃ τις αὐτὴν εἰς τὴν αὔριον.

Ἐν Φαναρίῳ, μεσοῦντος Ἰουνίου 1926.

Β. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ

Β. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ
ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΑΠΟΠΕΙΡΩΝ

(ἐχαράχθησαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1924.)

Β΄
Τὰ σύμβολα καὶ τὰ συμβολικὰ βιβλία.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Εἶνε ἀκόλουθα πρὸς τὰ προειρημένα τὰ ἐφεξῆς κατὰ μέρη ἐξεταζόμενα ζητήματα, σχετικὰ μὲν πρὸς τὸ μέγα πρόβλημα τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνώσεως, συμπίπτοντα δὲ κατά γε τὴν οὐσίαν πρὸς ὅσα προβάλλει εἰς εἰδικωτέρας μελέτης κεφάλαια ἡ ἐν καιρῷ ἐπὶ τούτῳ διορισθεῖσα ***ἐπὶ τῶν θεμάτων Ἐπιτροπὴ*** τῆς Παγχριστιανικῆς Συνδιασκέψεως, τῆς τὸ πρῶτον καὶ ὡς προεισαγωγικῶς συνελθούσης πρὸ πενταετίας· ἐν Γενεύῃ. Προτάσσω τὰ περὶ τῶν ***Συμβόλων*** καὶ ***συμβολικῶν βιβλίων,*** ἂν καὶ κατὰ πόσον δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις τῆς κοινῆς πίστεως.

Εἶνε εὐνόητον καὶ θεωρητέον ὡς βέβαιον ὅτι ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ λίαν πρωΐμως ἐκρίθη ἐπάναγκες νὰ ἐξαρθῶσι τὰ κεφαλαιώδη ἄρθρα τῶν ἐν αὐτῇ πρεσβευομένων καὶ νὰ διατυπωθῶσιν ἐν συντόμοις τισὶν ***ὁμολογίαις*** ἢ ***κανόσιν*** ἢ ***συμβόλοις πίστεως*** εἴτε πρὸς ἐπίσημον αὐτῶν ἀπαγγελίαν κατὰ τὴν βάπτισιν τῶν εἰς Χριστὸν προσερχομένων, εἴτε πρὸς μύησιν αὐτῶν καὶ κατήχησιν εἰς τὰ τῆς πίστεως, οὐχ ἧττον δὲ καὶ πρὸς διάκρισιν τῶν πιστῶν οὐ μόνον ἀπὸ Ἰουδαίων καὶ Ἐθνικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ***Αἱρετικῶν,*** τῶν πολυειδῶς τότε διαστρεβλούντων τὰ ἁπλᾶ καὶ ἀπέριττα χριστιανικὰ διδάγματα. Εὐνόητα ἐπίσης καὶ ὡς βέβαια θεωρητέα καὶ ταῦτα· 1) ὅτι οἱ κίνδυνοι καὶ αἱ ἀνάγκαι ἀπὸ τῶν κατὰ τόπους καὶ καιροὺς παραλλασσουσῶν αἱρέσεων συνέτειναν εἰς διαφέρουσάν πως, καθ' ὕλην ἢ κατ' εἶδος, διατύπωσιν τῶν τῆς πίστεως ἄρθρων παρὰ ταῖς τοπικῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀφισταμέναις Ἐκκλησίαις· 2) ὅτι αἱ τοιαῦται ὁμολογίαι, σύντομοι ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐπεξετείνοντο ἀναλόγως σὺν τῷ χρόνῳ, ποῦ

μὲν μᾶλλον ποὺ δὲ ἧττον καὶ 3) ὅτι οἱ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, εὑρισκόμενοι ἐν ἀμύνῃ πρὸς αἱρετικούς, ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως ἀποκλίνοντας, ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἐξαίρωσι μὲν τὴν στενὴν συνάφειαν καὶ συνοχὴν τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρεσβευομένων πρὸς τὰ παραδεδομένα αὐτῇ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, νὰ ἐπιμαρτύρωνται δὲ τὴν περὶ αὐτὰ συμφωνίαν τῶν ἁπανταχοῦ Ἐκκλησιῶν.

Ἐπιβεβαιοῦσι ταῦτα καὶ τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης, δεικνύοντα ὅτι ὅσῳ σπάνιαι ἦσαν ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις τῆς Ἐκκλησίας αἱ ἀπὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ἑξῆς ὑπὸ τύπον ***ὁμολογιῶν πίστεως*** καὶ ***κατηχήσεων*** κοινόταται γενόμεναι ἐκθέσεις πίστεως, τοσούτῳ ἐπλεόναζον τότε τὰ συντομώτερα εἴδη, τὰ φέροντα τὸν τύπον τῶν ***συμβόλων*** καὶ τῶν ***κανόνων τῆς πίστεως,*** διαφόρως χαρακτηριζομένων (***κανὼν τῆς ἀληθείας, κανὼν εὐαγγελικός, τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἐκκλησίας σύστημα, κήρυγμα ἀποστολικόν,*** ἢ ἁπλῶς ***κανών, πίστις, παράδοσις, διδαχὴ*** καὶ ἄλλα)[1] καὶ διάφορον ἐχόντων τὴν προέλευσιν, τῶν μὲν ὡς ***καθολικῶν,*** ὡς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, τῶν δὲ ὡς ***ἐπαρχιακῶν,*** ἄλλων ὡς μιᾶς τινος τοπικῆς Ἐκκλησίας προερχούσης, καὶ ἄλλων ὡς ***προσωπικῶν*** ἢ ***ἀτομικῶν,*** ὡς ἀπὸ ἐπισήμου τινὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς προερχομένων. Φαίνεται ὅτι ἐγίνετό τις διάκρισις καὶ μεταξὺ τῶν λεγομένων ***κανόνων*** καὶ τῶν ***συμβόλων τῆς πίστεως,*** ἐκείνων μὲν ὡς ***μᾶλλον ἐξωτερικῶν*** καὶ οὕτως εἰπεῖν ***δημοσίας χρήσεως,*** τῶν δὲ συμβόλων ὡς ***μᾶλλον ἐσωτερικῶν,*** ὡς ***ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας,*** ὡς ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ καὶ ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις χρησιμοποιουμένων. Καὶ περὶ τὴν χρῆσιν δὲ τῶν τελευταίων ὑπῆρχέ τις διαφορὰ μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Ἐν τῇ Δύσει, παρὰ μὲν τοῖς Καθολικοῖς ἀπὸ τοῦ 10ου τοὐλάχιστον αἰῶνος, παρὰ δὲ τοῖς Διαμαρτυρομένοις ἀπ' αὐτοῦ ἤδη τοῦ Λουθήρου, ὡς καθολικοῦ κύρους σύμβολα ἐτιμῶντο οὐ μόνον τὸ ἐν Νικαίᾳ καὶ Κων/πόλει ἀπαρτισθέν, ἀλλὰ καὶ τὸ ***Ἀποστολικὸν*** λεγόμενον καὶ τὸ ***Ἀθανασιανόν.*** Παρ' ἡμῖν ὡς οἰκουμενικοῦ κύρους ἐγνωρίζετο μόνον τὸ τῆς Νικαίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δὲ πρώϊμος αὐτοῦ ἐπικράτησις οὕτως εἶχεν ἐπισκιάσει καὶ εἰς λήθην περιαγάγει καὶ αὐτὸ τὸ ***Ἀποστολικὸν*** λεγόμενον, ὥστε Μᾶρκος ὁ Εὐγενικὸς ἠδύνατο νὰ διϊσχυρισθῇ κατὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ (1439) Σύνοδον, ὅτι «ἡμεῖς οὔτε ἔχομεν οὔτε εἴδομεν σύμβολον τῶν Ἀποστόλων». Τὸ πρὶν ὅμως ὑπῆρχε καὶ ἐν

1) Ἀνάλογοι εἶνε καὶ οἱ παρὰ τοῖς Λατίνοις εὐχρηστοῦντες χαρακτηρισμοὶ αὐτῶν lex ἢ regula fidei, regula veritatis, fides catholica, fides legitima, veritas apostolica ἢ καὶ ἁπλῶς regula ἢ linea ἢ mensura ἢ fides ἢ traditio ἢ praedicatio ἢ καὶ ἄλλως.

Ἀνατολῇ τὸ σύμβολον τοῦτο, καὶ οὐ μόνον ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ἡ **στοιχειώδης** ἀφετηρία καὶ βάσις εἰς τὴν ἀπάρτισιν τοῦ τῆς Νικαίας καὶ Κων/λεως, ἐχρησίμευσε δὲ ἐν ᾗ γλώσσῃ τε καὶ μορφῇ ἁπλουστάτῃ προϋπῆρχεν ἐν Ἀνατολῇ τε καὶ ἐν τῇ Δύσει πολὺ πρὶν ἢ προσλάβει τὴν μορφὴν ἐκείνην, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ἔπειτα ἐν τῇ λεγομένῃ **κοινῇ ἐκδόσει**, ἐν τῷ textus receptus.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἁπλούστατος ἐκεῖνος τύπος φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο κατὰ πάντα ὁ αὐτὸς ἐν Ἀνατολῇ τε καὶ ἐν τῇ Δύσει. Ὁ τύπος ὁ λεγόμενος **Ρωμαϊκός**, διὰ τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης χρῆσιν αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν αὐτοῦ ἰδίωμα εἶχεν οὕτως: «Πιστεύω εἰς Θεὸν Πατέρα, Παντοκράτορα. Καὶ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, (τὸν) Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν, τὸν γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, τὸν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου σταυρωθέντα καὶ ταφέντα, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ (τῶν) νεκρῶν, ἀναβάντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καθήμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρός, ὅθεν ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Καὶ εἰς Πνεῦμα Ἅγιον, Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν». Ὁ αὐτὸς ἁπλοῦς τύπος, κατὰ τὴν ἐν Ἀνατολῇ χρῆσιν αὐτοῦ εἶχε μὲν ἐλαχίστας τινὰς παραλλαγὰς ἐν εἴδει **προσθήκης** ἢ **μεταθέσεως** ἢ **ἀντικαταστάσεως**, ἀλλ᾿ ἡ ἁπλότης τοῦ τύπου διέμεινεν ἀνεπηρέαστος ἀπ᾿ αὐτῶν, καὶ ἡ ὅλη αὐτοῦ σύνθεσις θὰ ἦτο ὡς ἔγγιστα τοιαύτη: «Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, Παντοκράτορα, πάντων ποιητήν. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον (ἡμῶν) Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ σταυρωθέντα (ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου) καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐκ (τῶν) νεκρῶν καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθήμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός, καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Καὶ εἰς Πνεῦμα Ἅγιον, Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἀνάστασιν καὶ ζωὴν αἰώνιον».

Δὲν ἀποκλείεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ αὐτὸς οὗτος τύπος ἐν ταῖς κατὰ τόπους Ἐκκλησίαις τῆς Ἀσίας, τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἠδύνατο νὰ φέρηται καὶ μετ᾿ ἄλλων τινῶν ὁμοίων παραλλαγῶν, μὴ παραβλαπτουσῶν τὴν ἁπλότητα τοῦ ἀρχετύπου, μέχρις οὗ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, ἕνεκα τῶν γνωστῶν ἀφορμῶν ἐκρίθη ἐπάναγκες καὶ ἐνεκρίθη πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ ἔπειτα ὑπὸ τῶν ἐν Κων/λει συνελθόντων, ὅπως ὁ ἁπλοῦς ἐκεῖνος τύπος, προσλαμβάνων νέας προσθήκας καὶ νέους διορισμοὺς καὶ ἐπιδιορισμούς, **ἐκ τῶν περιστάσεων ὑπαγορευομένους**, αὐξηθῇ καὶ ἀναχθῇ εἰς ἣν ἔχει ἔκτοτε μορφὴν τὸ ὄντως Οἰκουμενικὸν Σύμβολον τῶν δύο τούτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Καὶ τοῦτο μὲν εἶνε λίαν εὐεξήγητον, ὅτι ἡ ἐπικράτησις τοῦ νέου τούτου καὶ πληρεστέρου οἰκουμενικοῦ Συμβόλου περιήγαγεν ἐκεῖνο εἰς ἀχρηστίαν ἢ καὶ εἰς παντελῆ λήθην ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ὁ ἁπλοῦς ἐκεῖνος τύπος, καὶ παρ' ἃς τυχὸν ἑκασταχοῦ ἐλάμβανε παραλλαγάς, ἠδυνήθη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία καὶ ὡς στοιχειώδης βάσις τοῦ νέου, τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἦτο ἀνεξήγητον, ἐὰν μὴ ἀπήλαυε τιμῆς τοιαύτης, ἐὰν μὴ ἐπιστεύετο ὡς ἔχον τὴν προέλευσιν ***Ἀποστολικήν,*** ἔστω καὶ ***ἐμμέσως,*** κατ' ἔννοιαν οὐδὲν ἔχουσαν κοινὸν πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ Ρουφίνου καὶ ἑξῆς φερομένην ἐκείνην διήγησιν, ὡσεὶ οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, πρὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν εἰς τὸ κήρυγμα, ἐν κοινῇ τινι συνεδρίᾳ εἶχον ἀπαρτίσει αὐτό, συνεισφέροντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ***συμβολήν.*** Καὶ ἐν τῇ Δύσει μὲν ἐπιστεύετο τοῦτο ἐπὶ αἰῶνας, μέχρις ἀρχομένου τοῦ 15ου αἰῶνος, ὡς ἀλήθεια ἱστορική, καὶ συνέτεινεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐξακολουθοῦσαν ἐκδοχὴν καὶ τιμὴν καὶ τοῦ συμβόλου ἐκείνου ὡς ***γνησίου Ἀποστολικοῦ,*** μάλιστα ἐν τῇ κρατησάσῃ ἐκδόσει αὐτοῦ, ἐν τῷ textus receptus, παρ' ἃς εἶχεν ἄλλας παραλλαγὰς κατὰ τὰς διαφόρους Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως. Ἐν Ἀνατολῇ ὅμως, καὶ ὑπάρξασά που τοιαύτη διήγησις καὶ ἐκδοχή, ἔσχε τὴν αὐτὴν τύχην, ἣν καὶ τὸ σύμβολον αὐτό, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ τῆς Νικαίας καὶ Κων/πόλεως. [1])

---

[1]) Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἔκτοτε διατηρούμενον παρ' ἡμῖν ἄθικτον καὶ ἀναλλοίωτον, ὑπέστη, ὡς γνωστόν, μεταβολήν τινα ἐν τῇ Δύσει διὰ τῆς τοῦ filioque παρεμβολῆς, γενομένης τὸ πρῶτον ἐν Ἰσπανίᾳ κατὰ τὴν ἐν Τολήδῳ Σύνοδον τοῦ 589, ἔπειτα δέ, μετὰ ἀντιρρήσεις καὶ ἀποδοκιμασίας καὶ αὐτῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ προσώπῳ δύο αὐτῆς ἀρχηγῶν, τοῦ ***Ἀγάθωνος*** καὶ μάλιστα ***Λέοντος τοῦ 10ου*** κατὰ τὴν ἐν Ἀκυϊσγράνῳ Σύνοδον τοῦ 809, διαδοθείσης κατὰ μικρὸν καὶ ἐπικρατησάσης ἀνὰ τὴν Δύσιν πᾶσαν, καὶ παρ' αὐταῖς ἔτι ταῖς τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίαις. Καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως κατακρίσεως τῆς ἐν λόγῳ παρεμβολῆς, κατεκρίθη αὕτη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ ὡς ***ἁπλῆ προσθήκη,*** ὡς προσθήκη αὐθαιρέτως μὲν καὶ μονομερῶς γενομένη, ἀντιβαίνουσα δὲ πρὸς ρητοὺς ὁρισμοὺς τῆς τε ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431) καὶ τῶν ἐφεξῆς, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ἐπὶ Φωτίου τῷ 879, παρουσίᾳ καὶ παπικῶν ἀντιπροσώπων συνελθούσης. Ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν Ἐφέσῳ ὥρισε «μηδενὶ ἐξεῖναι ἑτέραν πίστιν παρεισφέρειν ἤγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι παρὰ τὴν ὁρισθεῖσαν παρὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι». Πλὴν εἰσχωρεῖ πολλὴ ἀμφιβολία περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὁρισμοῦ τούτου. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπορεῖται ἂν ἡ ἀπαγόρευσις ἀφορᾷ εἰς ἰδιώτας ἢ καὶ εἰς συνόδους, καὶ δὴ καὶ οἰκουμενικάς, καὶ δεύτερον ἀπορεῖται ἂν τὸ ἀπαγορευόμενον εἶνε πᾶσα οἱαδήποτε προσθήκη, ἢ μόνον προσθήκη ἀντιβαίνουσα εἰς τὸν νοῦν τῶν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς Νικαίας καθορισθέντων, καὶ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν νόημα, ἔστω καὶ διὰ μιᾶς μόνον λέξεως, καὶ διὰ μιᾶς μόνον συλλαβῆς διαστρέφουσα. Καὶ ἡ μὲν παρεμβολὴ τοῦ filioque δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἁμαρτάνει καὶ εἶνε ἀπόβλητος οὐ μόνον κατὰ μίαν τινά, ἀλλὰ κατὰ πάσας ὁμοῦ τὰς εἰρημένας περιπτώσεις. Ἀλλ' οὔτε τὸ γράμμα οὔτε τὸ πνεῦμα τῆς

Εἰς τιμὴν μονονουχὶ ἴσην πρὸς τὰ προεξετασθέντα δύο κατήντησε βαθμηδὸν ἀνὰ τὴν Δύσιν τρίτον τι Σύμβολον, τὸ λεγόμενον **Ἀθανασιανὸν** ἢ ἄλλως quicumque, τοῦτο μὲν ὡς οὕτως ἀρχόμενον (quicumque vult, ὅστις βούλεται), ἐκεῖνο δὲ ὡς δῆθεν συγγραφὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου. Πάντως συνετάχθη τὸ σύμβολον τοῦτο ἐν τῇ Δύσει, καὶ **λατινιστὶ** τὸ πρῶτον, ἄγνωστον μὲν **ἀκριβῶς ὑπὸ τίνος καὶ πότε,** κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα ὑπό τινος σημαίνοντος ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς τῆς 5ας ἑκατονταετηρίδος. Παρὰ τοὺς ἀναφέροντας αὐτὸ εἰς τὸν καὶ ἄλλως γνωστὸν **Βιγκέντιον τὸν Ληριναῖον** ἢ ἄλλον τινὰ ἀπὸ τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας, ὑπάρχουσιν οἱ ὑποπτεύοντες ὡς τόπον τῆς προελεύσεως αὐτοῦ τὴν Λιβύην καὶ ὡς συγγραφέα **τὸν Θάψου** ἢ **Θαψοῦ Οὐϊργίλιον.** Ἀπὸ τῆς Γαλλίας διεδόθη κατὰ μικρὸν καὶ ἀλλαχόσε, εἴς τε Ἰσπανίαν καὶ Ἀγγλίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γερμανίαν, εἰς δὲ τὴν Ρώμην μόλις κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα, καὶ ἠξιώθη μεγάλης τιμῆς καὶ ἐπισημότητος. Καὶ ἐγνώσθη μὲν καὶ παρ᾽ ἡμῖν τότε πρῶτον, πλὴν οὐδεμιᾶς ἔτυχεν οὔτε τιμῆς οὔτε ἀναγνωρίσεως. Τοὐναντίον ἠξιώθη ἐν ἀρχῇ προ-

---

συνοδικῆς ἐκείνης ἀπαγορεύσεως ἔχει τινὰ σχέσιν πρὸς ἐνδεχομένην τινὰ ἐπαύξησιν ἢ ἐπέκτασιν τοῦ ἐν Νικαίᾳ συμβόλου **διὰ νέων ἄρθρων περὶ ἄλλων δογμάτων,** ἀλλ᾽ ἀφορᾷ εἰς προσθήκας καὶ παρεμβολάς, **ἀντιβαινούσας πρὸς τὰ ἤδη ἐν ταῖς προλαβούσαις Συνόδοις καθορισθέντα καὶ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διαστρεβλούσας αὐτά.** Ἐξάγεται τοῦτο τὸ μὲν ἐξ αὐτῆς τῆς ῥήσεως **ἑτέρα πίστις,** προσδιορισμοῦ δηλωτικοῦ **ἑτεροιότητος,** οὐχὶ δὲ ἁπλῶς προσθήκης, τὸ δὲ ἐκ τῶν ἐπεξηγηματικῶς ἐπιφερομένων, «συγγράφειν ἢ συντιθέναι **παρὰ** τὴν ὁρισθεῖσαν» κτλ. Πρόκειται προφανῶς περὶ συγγραφῆς, τουτέστι περὶ συνθέσεως καὶ συντάξεως ὁμολογίας πίστεως **διαφόρου, παρεκκλινούσης** τῆς ἤδη καθορισθείσης, οὐχὶ δὲ ἁπλῶς **ἄλλης.** Ἡ πρόθεσις δηλ. **παρὰ** εἶνε ἐνταῦθα δηλωτικὴ **ἀσυμφωνίας** καὶ **ἐναντιότητος,** οὐχὶ δὲ **ἁπλῆς προσθήκης (= ἐκτός, πλήν).** Τοῦτο ἐννοεῖ καὶ ὁ τῆς Συνόδου ἐκείνης προεδρεύσας Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ἐν οἷς ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Ἰωάννην ἔγραφε **«λέξιν ἀμεῖψαι** τῶν ἐγκειμένων ἢ μίαν γοῦν **παραβῆναι** συλλαβήν» Ὁ λόγος αὐτῷ περὶ **ἀμείψεως** λέξεως καὶ περὶ **παραβάσεως** συλλαβῆς, τουτέστι περὶ **ἀντικαταστάσεως λέξεώς τινος δι᾽ ἑτέρας** ἢ περὶ ἀθετήσεως ἢ κακουργίας οἱασδήποτε, ἔστω καὶ περὶ συλλαβήν, φθαρτικῆς τοῦ ὑπὸ τῶν Πατέρων καθορισθέντος νοήματος. Εἶνε ἄλλο ζήτημα, καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν Οἰκουμενικῆς Συνόδου μᾶλλον ἢ εἰς τὴν κρίσιν μιᾶς τινος ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας ἡ περὶ τούτου γνώμη, πῶς εἶνε κάλλιον νὰ ἐπεκταθῇ καὶ νὰ ἐπαυξηθῇ τὸ ὑπάρχον οἰκουμενικὸν σύμβολον Νικαίας καὶ Κων/λεως, καταλλήλως συνυφαινομένων ἢ προσυφαινομένων καὶ τῶν ἤδη ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις καθωρισμένων χριστολογικῶν ἢ ἄλλων τοιούτων θεμελιωδῶν τῆς Χριστιανοσύνης δογμάτων, ἢ τοὐναντίον τοῦ Συμβόλου ἐκείνου ἀθίκτου μένοντος, τὰ λοιπά, τὰ ἐπίσης **ὑποχρεωτικὰ** πίστεως ἄρθρα ἀποτελοῦντα, νὰ συμπεριληφθῶσι εἰς **νέαν τινὰ καὶ οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρος ὁμολογίαν.** Τὸ τελευταῖον τοῦτο θὰ ἦτο προτιμότερον καὶ ἄλλως καὶ ὡς βάσις συνεννοήσεως ἐν ταῖς πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν διαπραγματεύσεσιν.

σοχῆς παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις ὡς ***τὸ τρίτον*** σύμβολον τῆς ἀρχαίας οἰκουμενικῆς ἢ καθολικῆς Ἐκκλησίας, παρὰ δὲ τοῖς Ἀγγλικανοῖς καὶ μέχρι σήμερον γίνεται ἐπίσημος αὐτοῦ χρῆσις κατὰ τὴν Λειτουργίαν.

Ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ τῆς Νικαίας καὶ Κων/λεως ἔχει τὸ Ἀθανασιανὸν τοῦτο ἴδιον, ὅτι εἶνε πολὺ λεπτομερέστερον εἰς ἄλλα τε καὶ περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ ὡς φαίνεται, ἄνευ τοῦ filioque ἐν ἀρχῇ, καὶ ὅπερ οὐχ ἧττον ἀξιοσημείωτον, παρενείρει ἴδια ἄρθρα καὶ ***περὶ τῶν χριστολογικῶν ζητημάτων***, κατὰ τὰ ἕως τότε περὶ αὐτῶν ἐπισήμως καθορισθέντα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Κατὰ τοῦτο παρίσταται ὡς συμπληροῦν τὰ ἐν ἐκείνῳ κατ' ἀνάγκην ἐλλείποντα.[1]

Πολλῷ ἐκτενέστεραι καὶ περιεκτικώτεραι ἦσαν αἱ ***ἐκθέσεις ἢ ὁμολογίαι πίστεως***, ὅσαι ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐν τῇ Δύσει μεταρρυθμιστικῶν κινήσεων ἀνεφάνησαν πρώτιστα μὲν καὶ μάλιστα ἐκεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τούτων χρονολογικῶς τὴν πρώτην θέσιν ἔχουσιν αἱ κατὰ τὰ ἔτη 1576—1581 ἐξ ἀφορμῆς τῆς Αὐγουσταίας ὁμολογίας τῶν Λουθηρανῶν ἀνταλλαγεῖσαι ἐπιστολαὶ μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου Κων/λεως Ἱερεμίου Β΄ καὶ τῶν τῆς Τυβίγγης θεολόγων. Πεντήκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸ 1629, ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ λατινιστὶ τὸ πρῶτον, καὶ ἔπειτα, τῷ 1631, ἑλληνιστί, ὑπὸ ὄνομα Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, καλβινίζουσά τις ***ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας***, πολλὰς μὲν καὶ τότε καὶ ὕστερον προκαλέσασα συζητήσεις καὶ ἀμφισβητήσεις ὑπὲρ ἢ κατὰ

---

[1]) Ἐν τῇ ἑξῆς παραθέσει τοῦ συμβόλου τούτου ἐξαίρομεν τὰ εἰς τὰ χριστολογικὰ ζητήματα συμπληρώματα αὐτοῦ. «Ὅστις βούλεται σωθῆναι, πρὸ παντὸς χρὴ αὐτῷ τὴν καθολικὴν κρατῆσαι πίστιν· πίστις δὲ καθολικὴ αὕτη ἐστίν, ἵνα Θεὸν ἐν Τριάδι καὶ Τριάδα ἐν μονάδι σεβώμεθα. . . . . . Ὁ θέλων οὖν σωθῆναι οὕτω περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος φρονείτω. ***Πλὴν ἀναγκαῖον ἔτι ἐστὶ πρὸς αἰωνίαν σωτηρίαν, ὅπως καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀρθῶς πιστεύῃ.*** Ἔστιν οὖν πίστις ὀρθή, ἵνα πιστεύωμεν καὶ ὁμολογῶμεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τοῦ Θεοῦ υἱός, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπός ἐστι, Θεός ἐστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς πρὸ αἰώνων γεννηθείς, καὶ ἄνθρωπός ἐστιν ἐκ τῆς οὐσίας τῆς μητρὸς ἐν χρόνῳ γεννηθείς. Τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ ἀνθρωπίνης σαρκὸς ὑποστάς. Ἴσος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, ἐλάττων τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅς, εἰ καὶ Θεὸς ὑπάρχει καὶ ἄνθρωπος, ὅμως οὐ δύο, ἀλλ' εἷς ἐστι Χριστός. Εἷς δε οὐ τροπῇ θεότητος εἰς σάρκα, ἀλλὰ προσλήψει ἀνθρωπότητος εἰς θεότητα· εἷς πάντως οὐ συγχύσει φύσεων, ἀλλ' ἑνώσει ὑποστάσεων. Ὥσπερ γὰρ ψυχὴ λογικὴ καὶ σὰρξ εἷς ἐστιν ἄνθρωπος, οὕτω Θεὸς καὶ ἄνθρωπος εἷς ἐστι Χριστός, ὁ παθὼν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καὶ κατελθὼν εἰς τὸν Ἅδην, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστὰς . . . . . καὶ νεκρούς, οὗ τῇ παρουσίᾳ πάντες ἄνθρωποι ἀναστήσονται σὺν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι, ἀποδώσοντες περὶ τῶν ἰδίων ἔργων λόγον, καὶ οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ πράξαντες πορεύσονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ τὰ φαῦλα εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Αὕτη . . . . . σωθῆναι οὐ δύναται».

τῆς πατρότητος τοῦ Πατριάρχου ἐκείνου, γενομένη δὲ ἀφορμὴ πρὸς σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν ἄλλων ὀρθοδόξων ὁμολογιῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα. Καὶ ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς τοῦ Λουκάρεως ὁμολογίας καὶ τότε καὶ ὕστερον ἐξεπονήθησάν τινες ἐκθέσεις ἢ ὁμολογίαι πίστεως εἴτε ὑπὸ ἡμετέρων εἴτε ὑπὸ τῶν ἐν Ρωσίᾳ. Προέχει ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου Πέτρου Μογίλα φερομένη καὶ πρωτοτύπως ρωσιστὶ συντεταγμένη ***ἔκθεσις τῆς τῶν Ρώσων πίστεως,*** συγγραφεῖσα ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐν Ρωσίᾳ προπαγανδιστικῶν ἐνεργειῶν Καθολικῶν τε καὶ Διαμαρτυρομένων, καὶ ἔχουσα τύπον ***κατηχήσεως*** ὅλης, ***δογματικῆς*** τε καὶ ***ἠθικῆς.*** Ἐν δημώδει ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀναθεωρηθεῖσα ἐν Ἰασίῳ, ἀπεστάλη πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, καὶ μετὰ ἐπιθεώρησιν, γενομένην ὑπὸ τῶν τεσσάρων τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχῶν καὶ ἄλλων τινῶν Ἐπισκόπων τε καὶ βαθμούχων, ἐδημοσιεύθη τῷ 1662 ἐν Ἀμστελοδάμῳ ὡς ***Ὁμολογία Ὀρθοδόξου πίστεως τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ.***

Τοὐναντίον δὲ τὴν τοῦ Λουκάρεως ὁμολογίαν εἶχον ὡς ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἀφορμὴν καὶ ὑπόθεσιν αἵ τε ἐν Κων/πόλει (1638) καὶ ἐν Ἰασίῳ (1642), βραδύτερον δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τοῦ Δοσιθέου (1672) συνελθοῦσαι τοπικαὶ σύνοδοι καὶ αἱ γενόμεναι ταὐτοχρόνως ἐκδόσεις τῶν Πρακτικῶν τῆς συνόδου ταύτης ὡς ***ἀσπίδος τῆς Ὀρθοδοξίας*** καὶ τῆς προσηρτημένης αὐτῇ ***Ὁμολογίας τοῦ Δοσιθέου,*** ἐν δεκαοκτὼ ὅροις καί τισιν ἐρωτήσεσιν ἐκτιθείσης τὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γνήσια διδάγματα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν τῇ Ὁμολογίᾳ τοῦ Λουκάρεως ὑπάρχουσαν διάφορον διατύπωσιν αὐτῶν. Ἡ ὁμολογία αὕτη εἶνε ἐκείνη, ἥτις μετὰ μικρᾶς τινος παραλείψεως, ἐστάλη κατὰ τὸ 1723 ἐν ὀνόματι πάντων τῶν ἐν Κων/πόλει τότε εὑρισκομένων Πρωθιεραρχῶν τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τοὺς ἐξ Ἀγγλίας κληρικούς, τοὺς ζητήσαντας τὴν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἕνωσιν, εἶνε δὲ ἔκτοτε γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἐπιστολὴ τῶν Ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν τῆς Καθολικῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως».

Ἰδιωτικὸν ἔχει χαρακτῆρα καὶ μᾶλλον ἐπιστημονικοῦ ἢ πρακτικοῦ ἐνδιαφέροντος προϊὸν εἶνε ἡ ***Ὁμολογία Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου,*** ἐκ τῶν προστατευομένων μὲν τοῦ Λουκάρεως καὶ ἄλλως φίλα φρονοῦντος αὐτῷ, μετασχόντος ὅμως εἰς τὴν καταδίκην αὐτοῦ τε καὶ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ, γενομένου δὲ ἔπειτα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Συνεγράφη ἡ Ὁμολογία αὕτη καθ' ὃν χρόνον διέτριβεν ὁ Κριτόπουλος ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐφοίτα εἰς τὸ ἐν Helmstadt περίφημον τῶν χρόνων ἐκείνων Γερμανικὸν Πανεπιστήμιον, ἀφιεροῦται δὲ «πᾶσι τοῖς προὔχουσιν ἐν τῇ Λαμπροτάτῃ Ἀκαδημίᾳ τῇ ἐν Ἐμστάλδῃ». Μετὰ λατινικῆς μετα-

φράσεως ἐξεδόθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1661 ὑπὸ Ἰωάννου Ὀρνείου, καὶ διὰ τὴν ἀντίθεσιν τῆς ἐν αὐτῇ κρατούσης αὐστηρότητος μὲν κατὰ τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν, φειδοῦς δὲ καὶ ἐπιεικείας πρὸς τὰς τῶν Διαμαρτυρομένων, ἐκρίθη ὑπό τινων ὡς εὔνους καὶ ἀποκλίνουσα πρὸς προτεσταντισμόν. Ἀλλ' ἀποχρῶσαν ἐξήγησιν ἔχει τὸ πρᾶγμα τὰς περιστάσεις τῆς τε συγγραφῆς καὶ τῆς προσφωνήσεως τοῦ ἔργου.

Εἶνε εὐνόητον ὅτι, ἐλλείψει ἄλλων, ἀμέσου ἐγκρίσεως οἰκουμενικῶν συνόδων τυχουσῶν ὁμολογιῶν, χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξ ω Δογματικῶν τε καὶ Συμβολικῶν ἐκθέσεις ἢ ὁμολογίαι πίστεως, οἷαι αἱ προονομασθεῖσαι, τοπικῶν μόνων συνόδων τὴν ἔγκρισιν ἔχουσαι. Εἶνε ὅμως ζήτημα ἂν ὡς ***ἔγκυρον βάσιν*** διαπραγματεύσεων περὶ ἑνώσεως θὰ ἐδέχοντο αὐτὰς καὶ ἐκεῖναι ἐκ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ὅσαι κατ' ἀρχὰς θὰ συγκατετίθεντο εἰς διαπραγματεύσεις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑπτὰ πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αἱ δυσκολίαι ὑπεδείχθησαν ἐν τῷ τέλει τῆς πρώτης μελέτης.

(*Ἀκολουθεῖ*)

ΗΘΙΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

«Μέγα ἀγαθόν, ἀγαπητοί, τῶν θείων Γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις. Τοῦτο τὴν ψυχὴν φιλόσοφον ἀπεργάζεται, τοῦτο πρὸς τὸν οὐρανὸν μεθίστησι τὴν διάνοιαν, τοῦτο εὐχάριστον κατασκευάζει τὸν ἄνθρωπον, τοῦτο ποιεῖ διαιτᾶσθαι τὸν λογισμὸν τὸν ἡμέτερον. . . . Ἐντεῦθεν γάρ ἐστι μαθεῖν ἀκριβῶς τῆς ταχείας ἀντιλήψεως τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν, τῶν δικαίων τὴν ἀνδρείαν, τοῦ Δεσπότου τὴν ἀγαθότητα καὶ τῶν ἀμοιβῶν τὸ μέγεθος. . . . Δι' ὅ, παρακαλῶ, μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὴν ἀνάμνησιν τῶν θείων Γραφῶν ποιώμεθα. Οὕτω γὰρ καὶ τῆς γνώσεως ἐπιτευξόμεθα, εἰ συνεχῶς ἐπίωμεν τὰ ἐγκείμενα. Οὐδὲ γάρ ἐστι τὸν μετὰ σπουδῆς καὶ πολλοῦ πόθου τοῖς θείοις ἐντυγχάνοντα λόγοις περιοφθῆναί ποτε· ἀλλὰ κἂν ἄνθρωπος ἡμῖν μὴ γένηται διδάσκαλος, αὐτὸς ὁ Δεσπότης ἄνωθεν ἐμβατεύων ταῖς καρδίαις ταῖς ἡμετέραις φωτίζει τὴν διάνοιαν, καταυγάζει τὸν λογισμόν, ἐκκαλύπτει τὰ λανθάνοντα, διδάσκαλος ἡμῖν γίνεται τῶν ἀγνοουμένων· μόνον ἐὰν ἡμεῖς τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν βουλώμεθα. Μὴ καλέσητε γάρ, φησί, διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπειδὰν οὖν λάβωμεν μετὰ χεῖρας βιβλίον πνευματικόν, συντείναντες ἑαυτῶν τὴν διάνοιαν καὶ συναγαγόντες τὸν λογισμὸν καὶ πᾶσαν βιωτικὴν ἔννοιαν ἀπωσάμενοι, οὕτω τὴν ἀνάγνωσιν ποιούμεθα μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας, μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς ἵνα δυνηθῶμεν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁδηγηθῆναι ἐπὶ τὴν κατανόησιν τῶν γεγραμμένων καὶ πολλὴν ἐκεῖθεν τὴν ὠφέλειαν καρπώσασθαι. . . . .». (Ἰωάννου Χρυσοστόμου)

Ὅπου ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου· ἕτερος δὲ ἐγὼ Ἀπολλώ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; Τίς οὖν ἐστι Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλώς, ἀλλ' ἢ διάκονος δι' ὧν ἐπιστεύσατε καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν; ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ηὔξανεν· ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός. (Α' Κορ. γ' 3-6).

ΤΟ ΕΜΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

(ΚΑΤΑ O. S. MARDEN [1])

Ἐπὶ τῆς πλακὸς περιωνύμου ἡλιακοῦ ὡρολογίου ὑπῆρχε τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα : «Δεικνύω μόνον τὰς ἡλιοφεγγεῖς ὥρας». Πόσον ὡραιοτέρα, πόσον πλατυτέρα, πόσον πληρεστέρα θὰ ἦτο ἡ ζωή μας, ἐὰν ἐνεκολπούμεθα καὶ ἐπραγματοποιοῦμεν τὸ ἔμβλημα τοῦτο !

Ὁποία εὐτυχία, ἐὰν ἐμανθάνομεν νὰ ἐξαλείψωμεν διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν μνήμην μας τὰς κακὰς ἐντυπώσεις, τὰς δυσαρέστους ἀναμνήσεις, τὰς ἀποθαρρυντικὰς ἐπιρροάς ! Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ καλλιεργῶμεν καὶ νὰ ἐξωτερικεύωμεν μόνον ὡραίας σκέψεις, φρονήματα, τὰ ὁποῖα ἐξυψοῦν καὶ ἐνθαρρύνουν, αἱ δυνάμεις τῆς ζωῆς μας θὰ ἐπολλαπλασιάζοντο.

Ὑπάρχουν ἄνθρωποι μὲ τοιαύτην ψυχοσύνθεσιν ὥστε εἶναι ἀνίκανοι νὰ διατηρήσουν εὐχάριστόν τινα ἐντύπωσιν ἢ ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν ζωήν των. Ὁσάκις τοὺς συναντᾶτε, ἔχουν νὰ σᾶς ἀναφέρουν κάτι τραγικόν τὸ ὁποῖον ἔπαθον ἢ προαισθάνονται ὅτι θὰ πάθουν. Ἑκάστη ἐκδήλωσίς των φέρει τὸ μαῦρον ἀποτύπωμα τῆς ἀπαισιοδοξίας. Σᾶς διηγοῦνται δυστυχήματα, καταστροφάς, κινδύνους, δοκιμασίας ἀτομικάς, οἰκογενειακάς, σπανίως δὲ ἐνθυμοῦνται ἡμέρας εὐχαρίστους καὶ εὐτυχεῖς. Κατὰ τὴν γνώμην των, οἱ χρόνοι εἶναι πάντοτε σκληροί, τὸ χρῆμα σπάνιον. Ἡ ὅλη ζωή των σᾶς κάμνει τὴν ἐντύπωσιν εἰκόνος, εἰς τὴν ὁποίαν κυριαρχεῖ ἐντόνως ἡ σκιά. Περὶ αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ φωτεινόν, τὸ ἡλιολαμπές, τὸ φαιδρόν, τὸ ὡραῖον. Ἡ ψυχή των εἶναι συγκεκλεισμένη καὶ δὲν ἔχει καμμίαν φωτεινὴν προεκβολήν.

Ἄλλοι παρουσιάζονται μὲ χαρακτῆρα ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον. Πάντοτε σᾶς ὁμιλοῦν περὶ πραγμάτων εὐχαρίστων. Καὶ ὅμως πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ δυστυχήματα ἐδοκίμασαν καὶ ἀπωλείας καὶ λύπας. Ἀλλὰ τόσον σπανίως σᾶς ὁμιλοῦν περὶ αὐτῶν ὥστε νομίζετε ὅτι εἰς τὴν ζωήν των μόνον τὴν εὐτυχίαν συνήντησαν, μόνον ἀγάπην εὗρον, μόνον φίλους ἀπέκτησαν. Δὲν ρίπτουν καμμίαν σκιὰν εἰς τὸ περιβάλλον των. Ἑκάστη ἐκδήλωσίς των φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς αἰσιοδοξίας καὶ εἶναι ἀκτινοβόλημα χαρᾶς καὶ ἁρμονίας. Ἡ προσέγγισίς των σᾶς διανοίγει τὴν καρδίαν καὶ σᾶς προκαλεῖ τὰ ὡραιότερα αἰσθήματα, ὅπως διανοίγεται τὸ ρόδον καὶ διαχύνει τὸ ἄρωμά

1) Σύγχρονος ἀμερικανὸς κοινωνιολόγος, τοῦ ὁποίου τὰ ἀξιόλογα ἔργα ἀριθμοῦσι πολλὰς ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις.

του εἰς τὴν πρόσψαυσιν τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος. Ποτὲ δὲν σᾶς πλησιάζουν χωρὶς νὰ σᾶς μεταδώσουν χαράν, φαιδρότητα, ἀγάπην. Ποτὲ δὲν σᾶς ὁμιλοῦν χωρὶς νὰ σᾶς ἐμπνεύσουν. Σᾶς ἀποχωρίζονται καὶ αἰσθάνεσθε ἀκόμη τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων τὰ ὁποῖα ἐσκόρπισαν εἰς τὴν διάβασίν των. Γνωρίζουν νὰ μεταμορφώνουν τὴν πεζότητα εἰς ποίησιν, τὴν ἀσχημίαν εἰς ὡραιότητα, τὴν παραφωνίαν εἰς ἁρμονίαν.

Ἄνθρωποι καλλιεργοῦντες τοιαῦτα φρονήματα καὶ αἰσθήματα, εἶναι πολὺ φυσικόν, ὅτι προσδίδουν ἀξίαν καὶ θέλγητρον καὶ εἰς τὴν μᾶλλον ἐπίπονον καὶ ἄχαριν ἐργασίαν. Ἐπιδίδονται εἰς αὐτὴν μὲ διάθεσιν καλλιτέχνου καὶ τὴν καθιστοῦν ὡραίαν καὶ τερπνήν, ἐνῷ ἄλλοι μὲ ἀντίθετα αἰσθήματα κατορθώνουν νὰ ἐξουθενώσουν καὶ τὸ ὡραιότερον ἔργον, νὰ μεταβάλουν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ τὰ εὐγενέστερα ἐπαγγέλματα.

Μερικαὶ γυναῖκες μὲ ἀληθῆ ἀντίληψιν τοῦ προορισμοῦ των, μεταμορφώνουν πτωχικὰς καλύβας εἰς ἀληθινὰ παλάτια. Μέσα εἰς τὴν πενιχρότητα τοῦ περιβάλλοντός των ἀκτινοβολοῦν φῶς, τὸ ὁποῖον τὸ ἀναδεικνύει ὡραῖον καὶ ἄνετον. Ἀκτινοβολοῦν τὸ γλυκὺ φῶς τῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖον ἐξωραΐζει καὶ τὴν ταπεινοτέραν ἑστίαν, ἐν ᾧ ἄλλαι μὲ πολλὰ ἑκατομμύρια ἀδυνατοῦν νὰ τὸ κατορθώσουν. Μέσα εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς αἰθούσας μὲ τὰ πλούσια παραπετάσματα καὶ τὴν ἀριστουργηματικὴν διακόσμησιν αἰσθάνεσθε πολλάκις τὴν ἀπουσίαν τῆς φαιδρότητος καὶ τῆς θερμότητος, τὴν ὁποίαν διαχύνει καρδία ἀγαπῶσα καὶ συμπαθοῦσα.

Διατηροῦντες εἰς τὸ πνεῦμα μας σκέψεις ἀγάπης, συμπαθείας καὶ φαιδρότητος, ἀποκτῶμεν τὴν συνήθειον νὰ ἐπιδεικνύωμεν εἰς τοὺς ἄλλους ἡλιοφώτιστον πάντοτε τὴν ὄψιν τῆς ψυχῆς μας. Τοὐναντίον, ἀνακυκλοῦντες διαρκῶς σκέψεις σκληρότητος, δυσμενείας, μίσους καὶ φόβου, καθιστάμεθα σκυθρωποί, φιλύποπτοι, ἀνήσυχοι, σαρκαστικοί, εἴρωνες. Ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων σκέψεων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν ἄλλην ἐκδήλωσιν πλὴν τῆς θλίψεως.

Οὐδενὸς ἀνθρώπου ἡ διάνοια δύναται νὰ λειτουργήσῃ κανονικῶς ἐφ᾿ ὅσον ἐπισκοτίζεται ἀπὸ σκέψεις μελαγχολικὰς ἢ μοχθηράς. Ὁ διανοητικὸς οὐρανὸς πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς καὶ διαυγής· ἄλλως, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐνθουσιασμός, οὔτε λάμψις, οὔτε ἁρμονία, οὔτε ὡραιότης εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ πνεύματός μας.

Μὴ πλανώμεθα! Ὅ,τι ζητοῦμεν τοῦτο καὶ λαμβάνομεν ἀπὸ τὴν ζωήν. Ἡ διανοητική μας διάθεσις καθορίζει ἐκ τῶν προτέρων τίνα κατεύθυνσιν θὰ λάβωμεν, ἂν θὰ καταστῶμεν εὐτυχεῖς ἢ δυστυχεῖς, ἐὰν ἡ ζωή μας θὰ εἶναι ᾆσμα χαρᾶς ἢ θρηνῳδία. Ἐὰν ἐπιθυμῆτε νὰ φθάσητε εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ψυχικῆς σας ἱκανότητος, ἐὰν θέλετε νὰ ἐκκολαφθοῦν

τελείως αἱ ἄπειροι δυνατότητες μὲ τὰς ὁποίας σᾶς ἐπροίκισεν ὁ Οὐράνιος Πατήρ, ἄφετε τὸ πνεῦμά σας ἐλεύθερον εἰς τὸν ἥλιον τῆς χαρᾶς, τῆς ὡραιότητος, τῆς ἀληθείας. Καλλιεργήσατε σκέψεις φαιδράς, εὐγενεῖς, ὑψηλάς. Θάψατε πᾶν ὅ,τι τείνει νὰ σᾶς καταστήσῃ δυστυχεῖς, πᾶν ὅ,τι σᾶς ὑποδουλώνει πνευματικῶς καὶ σᾶς καταπονεῖ, πρὶν νὰ ταφῆτε ὑπ' αὐτοῦ.

Ἡ ψυχή μας εἶναι ναός, εἶναι ἱερὸν ἄδυτον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἱερουργεῖ ὁ Θεός. Ἡ εἴσοδός του πρέπει νὰ εἶναι κλειστὴ εἰς τὰ **ἀνάξια**, τὰ μικρὰ καὶ τὰ εὐτελῆ.

Εἶναι αἶσχος, εἶναι ἐσχάτη ταπείνωσις δι' ἓν ἀνθρώπινον ὄν, τὸ ὁποῖον φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς θεότητος, νὰ ἀφίνεται ἕρμαιον σκέψεων ταπεινῶν, ἀναξίων, ἀπογοητευτικῶν. Θὰ ἔλθῃ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ καλλιέργεια κακῶν σκέψεων θὰ προκαλῇ τόσην ἐντροπὴν ὅσην καὶ ἡ κλοπή. Ὅταν λάβῃ ὁ ἄνθρωπος τελείαν συνείδησιν τῶν ἀπείρων δυνατοτήτων μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐπροίκισεν ὁ Θεός, δὲν θὰ ἀφήσῃ πλέον ἑαυτὸν αἰχμάλωτον εἰς τοὺς τόσους ἐχθροὺς τοῦ πνεύματός του, οἱ ὁποῖοι τὸν παρακολουθοῦν ἀπὸ τοῦ λίκνου μέχρι τοῦ τάφου.

Ὁ ἄνθρωπος εἰς πᾶσαν πρᾶξιν ἢ ἐκδήλωσίν του ὀφείλει νὰ εἶναι εἰκὼν καὶ ἔκφρασις τῆς ἁρμονίας καὶ οὐχὶ τῆς παραφωνίας. Ὀφείλει νὰ εἶναι τὸ ἔκτυπον τῆς ὡραιότητος, τῆς ἀληθείας, τῆς ἀγάπης, τῆς εὐτυχίας, τῆς ὁλοκληρίας, καὶ οὐχὶ τῆς μετριότητος. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τοῦ Δημιουργοῦ.

Διὰ νὰ ἐκμάθητε τὴν τέχνην τοῦ ***εὖ ζῆν***, ἀνάγκη νὰ διαπαιδαγωγήσητε τὸ πνεῦμα σας κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ λησμονῇ πᾶσαν ἀνάμνησιν, ἡ ὁποία εἰς τίποτε μὲν δὲν ὠφελεῖ, παρακωλύει δὲ τὴν πρόοδόν σας καὶ συντελεῖ εἰς τὴν δυστυχίαν σας. Ὁσωδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξε μέγα τὸ παράπτωμά σας, ὀφείλετε νὰ τὸ λησμονήσητε, νὰ τὸ θάψητε διὰ παντός· Εἶναι ἀρκετὸν ὅ,τι ἐξ αὐτοῦ ἐδιδάχθητε. Ἐντυπώσατε ἀσφαλῶς εἰς τὴν μνήμην σας τὸ ἐξ αὐτοῦ δίδαγμα καὶ προχωρήσατε χωρὶς νὰ στραφῆτε πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ μόνον καλὸν τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ διὰ σᾶς ἓν σφάλμα, μία πλάνη, εἶναι νὰ τὰ καταστήσητε ἀρχὴν καὶ ἀφετηρίαν καλυτέρου βίου. Ἀναπολήσατε πρὸς στιγμὴν τὰς συγκινητικὰς σκηνὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπικοινωνεῖ πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι ἡ ἀρχὴ τὴν ὁποίαν θέτω εἶναι ἀπολύτως χριστιανική.

Εἰς τί ὠφελεῖ ἡ ἀνάμνησις ἀδικημάτων, ἡ ἀναπόλησις ἀτυχημάτων παρελθόντων; Λησμονήσατέ τα τὸ ταχύτερον, ἀποδιώξατέ τα ἀπὸ τὸ πνεῦμα σας, ὅπως ἀποδιώκετε τὸν κλέπτην ἀπὸ τὴν οἰκίαν σας. Δὲν σᾶς ἐπι-

τρέπεται νὰ χορηγήσητε ἄσυλον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ψυχικῆς εὐρωστίας σας, ὁποῖοι εἶναι τὸ μῖσος, ἡ μνησικακία, ἡ ζηλοτυπία, ἡ ἀνήσυχος μέριμνα, αἱ προλήψεις, αἱ δεισιδαιμονίαι, ὁ φόβος.

Ὁ φόβος! Ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς ἀνθρωπότητος. Παρουσιαζόμενος ὑπὸ διαφόρους μορφὰς συσκοτίζει τὸν νοῦν μας, παραλύει τὰς δυνάμεις καὶ ἐξασθενίζει τὴν ἱκανότητά μας πρὸς θαρραλέαν ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς. Τὸ πλεῖστον τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν δυσχερειῶν μας ὀφείλονται εἰς τὸν ἔμφοβον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον προβλέπομεν εἰς τὴν ζωήν. Ἡ συνήθεια τοῦ νὰ ἀναμένωμεν ἐπικείμενα δεινά, νὰ φοβώμεθα μήπως δυστύχημά τι μᾶς συμβῇ, μήπως ὡς πρὸς τὴν ὑγείαν δὲν ἔχωμεν καλῶς, ὑποσκάπτει τὴν εὐτυχίαν μας καὶ ἐπὶ τέλους ἀποδεικνύει ὅτι τίποτε δὲν μᾶς συνδέει πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα.

Ὅλαι ἐν γένει αἱ κακαὶ σκέψεις, ὅλα τὰ κακὰ αἰσθήματα μᾶς ἐκχυδαΐζουν καὶ ἐνισχύουν τὸ κτηνῶδες μέρος τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἐνῷ τὰ καλὰ αἰσθήματα, αἱ καλαὶ σκέψεις ἐξευγενίζουν τὴν ζωήν μας, ἐξωραΐζουν τὸν χαρακτῆρα μας, πλουτίζουν τὴν φύσιν μας. Ἡ διανοητικὴ διάθεσίς μας δίδει τὸν τόνον εἰς τὴν ζωήν μας. Οἵα εἶναι αὕτη τοιοῦτοι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς ἔναντι τῶν ἄλλων. Εἴμεθα ὅμοιοι πρὸς τὸ ἰδεῶδές μας. Δὲν ἐγνώρισα ἄνθρωπον πράγματι ἀγαθόν, ὁ ὁποῖος νὰ ἐνασχολῆται εἰς τὸ νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἐπικρίνῃ τὰς πράξεις τῶν ἄλλων, νὰ ὑποπτεύῃ τὰς προθέσεις των, νὰ καταλογίζῃ εἰς αὐτοὺς ἐλατήρια ταπεινὰ καὶ ἐγωϊστικά. Ὁ ἀγαθὸς διαβλέπει εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ὅ,τι καλὸν ἐνέθηκεν ὁ Θεὸς καὶ τοῦτο προσπαθεῖ νὰ ἀναπτύξῃ.

Μὴ ἀφίνετε νὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς τὴν καρδίαν σας κακὰ αἰσθήματα ἐναντίον οἱουδήτινος, διότι τὰ τοιαῦτα αἰσθήματα δηλητηριάζουν ὁλόκληρον τὴν ὕπαρξίν σας. Ἡ πικρόχολος διάθεσις ἐνεργεῖ ὡς ἡ ζύμη, ἡ ὁποία διεισδύει καὶ ἐξαπλοῦται εἰς ὅλον τὸ σῶμα. Ἡ σκέψις τῆς ἔχθρας καὶ τῆς ἐκδικήσεως ὑποσκάπτει τὴν ζωτικότητά σας καὶ ἐλαττώνει τὴν ἱκανότητά σας πρὸς ἐργασίαν. Εἶναι πολεμία τῆς νεότητός σας, τῆς ὑγείας σας, τῆς εὐτυχίας σας.

Ἀποφασίσατε νὰ εἶσθε εὐρεῖς, ἐλευθέριοι, ἐλεήμονες, ἀμνησίκακοι ὡς πρὸς τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ ἀδικήματα τῶν ἄλλων, ἔχοντες ὑπ᾽ ὄψει, ὅτι οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι εἶναι καλοὶ καὶ δὲν πράττουν τὸ κακὸν ἐκ προθέσεως. Ἑρμηνεύετε τὰ βαθύτερα ἐλατήρια τῶν ἄλλων πάντοτε μὲ ἀγάπην, καὶ θὰ διαπιστώσητε μὲ εὐχάριστον ἔκπληξιν τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης πρὸς τοὺς ἄλλους συμπεριφορᾶς σας. Αἱ πλήρεις ἀγάπης, συμπαθείας, ἐπιεικείας καὶ εὐμενείας σκέψεις τὰς ὁποίας θὰ καλλιεργήσητε ὡς πρὸς τοὺς ἐχθρούς σας θὰ ἐπιδράσουν ὡς ζύμη ἐπὶ τοῦ

χαρακτῆρος των καὶ θὰ τὸν μεταπλάσουν πολὺ ταχύτερον παρ' ὅσον ἡ ἐκδίκησις καὶ ἡ τιμωρία.

Ἐὰν ἐφηρμόζομεν τὴν μέθοδον τῆς λήθης τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐλλείψεων τῶν ἄλλων, θὰ ἐμανθάνομεν νὰ ἀγαπῶμεν ὅ,τι ἕως τώρα ἐμισοῦμεν, νὰ ἐπαινῶμεν ὅ,τι ἄλλοτε ἐπεκρίνομεν, νὰ θαυμάζωμεν ὅ,τι ἄλλοτε περιεφρονοῦμεν, νὰ βοηθῶμεν ἐκείνους, εἰς τὸν δρόμον τῶν ὁποίων παρενεβάλλομεν προσκόμματα.

Τὸ ἀγαθὸν ἀποκλείει τὸ κακόν. Τὸ ἀνώτερον ἐκμηδενίζει τὸ ὑποδεέστερον. Ἐλατήρια εὐγενέστερα, βαθύτερον φίλτρον, ἀποκλείουν τὰ ταπεινὰ ἐλατήρια καὶ τὴν ἐκ συμφέροντος φιλίαν. Ἐὰν ἐγνωρίζομεν καλύτερον τί σημαίνει ἀντικατάστασις κακῶν φρονημάτων δι' ἰδεῶν, πόθων καὶ ἐλατηρίων εὐγενῶν καὶ ὑψηλῶν, πολὺ ταχέως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀποκαθάρωμεν τὴν διανοητικὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τὰ ἐπισκιάζοντα αὐτὴν νέφη τῆς ἀμφιβολίας, τῆς ἀνησύχου μερίμνης, τῆς λύπης καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ.

Δὲν σᾶς συνέβη ποτέ, ἐνῷ κατέχεσθε ἀπὸ σκέψεις μελαγχολικάς, ἐνῷ αἰσθάνεσθε ἀθεράπευτον κόπωσιν καὶ ἀποθάρρυνσιν καὶ εἶσθε ἕτοιμος πρὸς παραίτησιν ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, νὰ συναντήσετε ἕνα φίλον σας μὲ χαρακτῆρα ἡλιολαμπῆ, ἱλαρόν, πνευματώδη, καὶ νὰ αἰσθανθῆτε ἀμέσως τεραστίαν ἀλλοίωσιν ἐν ὑμῖν, καὶ περὶ ὑμᾶς; Δὲν ἐνθυμεῖσθε ὅτι ἡ συνάντησίς του σᾶς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰ περιφοιτῶντα τὸ πνεῦμα σας εἰδεχθῆ φαντάσματα καὶ σᾶς μετέδωκεν αἰσθήματα ὅλως ἀντίθετα τῶν ἰδικῶν σας; Ἡ εὐάρεστος αὕτη ἀλλοίωσις ὀφείλεται εἰς τὰς νέας ἐντυπώσεις, εἰς τὰς νέας ὑποβολάς, αἱ ὁποῖαι ἐπεβλήθησαν εἰς τὸ πνεῦμα σας καὶ ἀντικατέστησαν τὰς παλαιάς.

Πληρώσατε τὸ πνεῦμα σας ἀπὸ ἀλήθειαν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὴν πλάνην, ἐμπλησθῆτε ἀπὸ ἁρμονίαν, ἀπὸ σκέψεις ἀγάπης, διὰ νὰ λυτρωθῆτε ἀπὸ τὰς παραφωνίας, διὰ νὰ ἔχητε φωτεινὸν τὸν ἐσωτερικόν σας κόσμον, διὰ νὰ σκορπίζετε τὸ φῶς εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσίν σας.

Ἡ ἁρμονία εἶναι ἡ πραγματικότης, ἡ ὑπερτάτη ἰδέα, ἡ δύναμις ἡ δημιουργός. Ἁρμονία εἰς τὰ φρονήματα καὶ τὰ αἰσθήματα ἀνελίσσει τὴν ζωὴν εἰς ὡραιότητα καὶ δύναμιν.

Ο Μ. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἐννοοῦμεν τὴν ἄποψιν καὶ συμβολὴν τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως σχετικῶς πρὸς τὴν ἐξεύρεσιν καὶ ἀποδοχὴν ἑνὸς νέου ἡμερολογίου, ἀπηλλαγμένου τῶν ἀτελειῶν τοῦ τε Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ καὶ ἑνιαίου δι᾿ ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Τὴν ἄποψιν ταύτην καὶ συμβολὴν τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐν καθαρῶς ἐκκλησιαστικῷ περιβάλλοντι καὶ ἀναπτυχθεῖσαν ἐν ἐπιστημονικαῖς τοῦ καθόλου ἡμερολογιακοῦ ζητήματος μελέταις, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ καὶ δὴ μετὰ τὴν διαρρύθμισιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἀποκρυσταλλωθεῖσαν εἰς ἀπόφασιν διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ εἰδικοῦ ψηφίσματος τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου [1]), θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἀναγράψωμεν, ὡς οὖσαν γνωστήν [2]). Ἀλλ᾿ ἡ Ἐκκλησία Κων/πόλεως μετ᾿ ἰδιαιτέρας ὅλως προσοχῆς παρακολουθήσασα καὶ πᾶσαν ἄλλην γενικωτέραν, διεθνοῦς δὲ πολλάκις φύσεως κίνησιν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου, [3]) δὲν ἀπέφυγεν ὅπως ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τῶν ἁρμοδίων συνεδρίων τὴν ἄποψιν αὐτῆς ἢ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰσηγουμένων ἄλλοθεν σχεδίων καὶ προ-

---

1) Τὸ κείμενον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Π. Συνεδρίου ὅρα ἐν σελ. 61.

2) Διὰ τὰς λεπτομερείας παραπέμπεται πᾶς ὁ βουλόμενος εἰς τὴν ἀξιόλογον μελέτην τοῦ : «***Μητροπολίτου Βιζύης*** (νῦν Μαρωνείας) ***Ἀνθίμου*** : ***Τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα***. Ἐν Κων/πόλει 1922».

3) Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας μέχρι τοῦ 1922 ἐσημειώθησαν αἱ κάτωθι διεθνεῖς κινήσεις περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου :

Τῷ 1900 Ἡ Εὐαγγελικὴ Συνδιάσκεψις ἐν Eisenach.

Τῷ 1910 Τὸ ἐν Λονδίνῳ συνέδριον τοῦ Διαρκοῦς Διεθνοῦς Συμβουλίου τῶν Ἐμπορικῶν Ἐπιμελητηρίων καὶ τῶν Ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν Ἑταιρειῶν.

Τῷ 1913 Ἡ ἐν Πετρουπόλει Διεθνὴς Ἕνωσις τῶν Ἀκαδημιῶν.

Τῷ 1914 Τὸ ἐν Παρισίοις Συνέδριον τῆς αὐτῆς ἀνωτέρω Ἑνώσεως, δι᾿ οὗ παρεκλήθη ἡ Ἑλβετικὴ κυβέρνησις ὅπως συγκαλέσῃ διεθνῆ Συνδιάσκεψιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος.

Τῷ 1914 Τὸ ἐν Λιέγῃ Συνέδριον, συγκροτηθὲν τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ βιομηχανικοῦ χρηματιστηρίου τῆς Λιέγης καὶ εἰς ὃ παρίσταντο αἱ θρησκευτικαί, ἐπιστημονικαί, ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἀρχαί.

Τῷ 1919 Τὸ Συνέδριον τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἑνώσεως καταρτίσαν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος.

Τῷ 1921 Τὸ ἐν Λονδίνῳ συνελθὸν συνέδριον τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου.

τάσεων, συμβάλλουσα οὕτω τὸ ἐπ' αὐτῇ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ μέλλοντος καθολικοῦ ἡμερολογίου. Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὁ λόγος παρακατιών.

*
* *

Κατὰ Μάϊον 1922 συνῆλθεν ἐν Ρώμῃ ***Ἐπιτροπὴ τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἑνώσεως*** πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως, συνεχίζουσα τὴν ἀρξαμένην ἤδη πρὸ πολλοῦ διεθνῆ ἐργασίαν, ἐξετάσῃ τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν θεμελιωδῶν βάσεων ἑνὸς διαρκοῦς ἡμερολογίου, τελείου καὶ δυναμένου ὅπως γένηται ἀποδεκτὸν ὑφ' ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν κέντρων καὶ ὁμάδων. Τῆς διεθνοῦς ταύτης ἐπιτροπῆς, ἧς τὸν καταρτισμὸν ἐγκαίρως ἤδη εἶχε προτείνῃ ἡ ἐν Πετρουπόλει τῷ 1913 συνελθοῦσα Διεθνὴς Ἑταιρεία τῶν Ἀκαδημιῶν, μέλος ἐτύγχανεν καὶ ὁ πολύτιμον τῇ Ἐκκλησίᾳ πάντοτε παρέχων ἐπὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ζητήματος συμβολὴν ἔξοχος καθηγητὴς κ. Δ. Αἰγινήτης, Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν. Τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ἐξ ἀφορμῆς καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ παρακλήσεως τοῦ ἐν Swansea τῆς Αὐστραλίας Πρωθιερέως Henry Finter (21 Φεβρουαρίου 1922) περὶ ἀποστολῆς πληρεξουσίου ἀντιπροσώπου εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ Διεθνῆ Ἐπιτροπὴν πρὸς συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος, ἀνέθηκε τῷ κ. Αἰγινήτῃ ὅπως γνωρίσῃ τῇ συνεδριαζούσῃ Διεθνεῖ Ἐπιτροπῇ τὴν τότε ἄποψιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος. [4])

Ὁ κ. Αἰγινήτης, μὴ δυνηθεὶς αὐτοπροσώπως νὰ μετάσχῃ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς, ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν ὑπόμνημα, ἐν ᾧ, σὺν ἄλλοις, ἀνέπτυξε τοὺς ποικίλους καὶ ἰσχυροὺς θρησκευτικούς, ἐκκλησια-

---

[4]) Κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς (κατ' Ἀπρίλιον 1922) ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως διασκεφθεῖσα ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος ὁμοφώνως κατέληξεν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ πρὸ καιροῦ κατέληξεν καὶ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀπεδέξατο δηλ. ὅτι ὑφίσταται ἀνάγκη ὅπως ὁ κοινωνικὸς ἡμῶν βίος προσαρμοσθῇ πρὸς τὸν παγκόσμιον πεπολιτισμένον τοιοῦτον, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἐξέτασις τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος ἀπέδειξεν ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδόλως δεσμεύεται ὑπὸ δογματικῶν λόγων ὅπως ἀποδεχθῇ τὸ τελειότερον καὶ ἐπιστημονικῶς ὀρθότερον τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ ἐπωφελέστερον πρακτικῶς, ὅτι προκειμένου εἰδικῶς περὶ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἵνα παραδεχθῇ αὕτη τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἀφ' οὗ ἤδη γίνεται παγκοσμίως συζήτησις πρὸς ἐξεύρεσιν τελειοτέρου καὶ ἐπωφελεστέρου ἡμερολογίου, ὅπερ εἶνε μὲν διατεθειμένη αὕτη ἵνα ἀποδεχθῇ, ἀλλ' ὅτι ἐπειδὴ ἡ Ὀρθ. Ἐκκλησία εὑρίσκεται πρὸ σχετικῆς ἀπαγορευτικῆς κανονικῆς διατάξεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπαιτεῖται πανορθόδοξος συγκατάθεσις πρὸς τροποποίησιν τῆς ἐν λόγῳ διατάξεως.

στικοὺς καὶ ἄλλους λόγους, τοὺς κωλύοντας τὴν ὀρθ. Ἐκκλησίαν καθόλου ὅπως προσχωρήσῃ εἰς τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον διατυπώνει ἅμα τὴν γνώμην περὶ συντάξεως νέου ἡμερολογίου ἀπηλλαγμένου τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ τε Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ καὶ περὶ περιορισμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὸ πολιτικὸν μέρος τοῦ ἡμερολογίου, διὰ δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀπευθυνθῇ αὕτη εἰς τὰς διαφόρους χριστιανικὰς Ἐκκλησίας προτείνουσα ἁπλῶς εἰς αὐτὰς τὴν σχετικὴν αὐτῆς γνώμην. Εἰς ἐρώτησιν δὲ τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς κ. G· Bigourdan ζητοῦντος νὰ μάθῃ ἐὰν τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον θὰ ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν περὶ ἡμερολογίου συνοδικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος [3]) ὁ κ. Αἰγινήτης διεβίβασεν ἀπαντητικῶς τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα εἰς 4 συνεδριάσεις καὶ διὰ μακρῶν συζητήσασα τὸ καθόλου ἡμερολογιακὸν ζήτημα κατέληξεν εἰς τὰ ἑξῆς τρία θεμελιώδη συμπεράσματα:

α΄) παραδοχὴν ἑνὸς διαρκοῦς ἡμερολογίου, διατηροῦντος τὰς 52 ἑβδομάδας μετὰ μιᾶς ἢ δύο ἐπὶ πλέον λευκῶν ἡμερῶν,

β΄) μετάθεσιν τῆς 1ης Ἰανουαρίου εἰς τὴν 22αν Δεκεμβρίου καὶ

γ΄) διαίρεσιν τῶν 365 ἡμερῶν εἰς 4 μέρη, ὧν ἕκαστον ἐξ 91 ἡμερῶν, ἤτοι δύο μηνῶν ἐκ 30 ἡμερῶν καὶ ἑνὸς 31 ἡμερῶν,

ἅμα δὲ καὶ εἰς τὴν διατύπωσιν εὐχῆς «περὶ μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα».

* * *

Ἡ παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν «***Συμβουλευτικὴ καὶ Τεχνικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Συγκοινωνιῶν καὶ τῆς Διαμετακομίσεως***» κατ᾽ Αὔγουστον τοῦ 1922 μελετήσασα τὸ ζήτημα τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου, λόγῳ τῶν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ζωῇ καὶ ἰδίως ἐν τῷ ἔργῳ τῶν μεταφορῶν παρατηρουμένων λίαν αἰσθητῶς ἀτόπων τοῦ σημερινοῦ ἡμερολογίου, ἔκρινε καλὸν ὅπως πρὸς διασάφησιν ὡρισμένων σημείων συμ-

---

3) Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεφήνατο (20 Μαΐου 1919) ὅτι «ἡ μεταβολὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου μὴ προσκρούουσα εἰς δογματικοὺς καὶ κανονικοὺς λόγους, δύναται νὰ γίνῃ μετὰ συνεννόησιν μετὰ πασῶν τῶν λοιπῶν Ὀρθ. Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἰδίως μετὰ τοῦ Οἰκουμεν. Πατριαρχείου Κων/πόλεως, εἰς ὃ θὰ ἦτο ἀνάγκη ν᾽ ἀνατεθῇ ἡ πρωτοβουλία πάσης σχετικῆς ἐνεργείας, ὑπὸ τὸν ὅρον οὐχὶ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἀλλὰ τῆς συντάξεως νέου ἡμερολογίου ἐπιστημονικῶς μὲν ἀκριβεστέρου, ἐστερημένου δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐλαττωμάτων τῶν δύο ἐν ἰσχύϊ ἡμερολογίων, τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ».

βουλευθῇ τὰς ἐνδιαφερομένας ἀρχάς. Καὶ πρὸς τοῦτο ἡ ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴ διὰ γράμματος αὐτῆς ἀπὸ 26 Ἰουλίου 1923 ἐζήτησε νὰ μάθῃ ἐὰν τὸ Οἰκουμεν. Πατριαρχεῖον θὰ ἐπεθύμει νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὴν—μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ ἐν Γενεύῃ τῇ 29 Αὐγ. ἰδ. ἔτους — ἀντιπρόσωπον κατάλληλον, ἐννοουμένου πάντοτε ὅτι ἡ προκαταρκτικὴ αὕτη συμβουλή, ἔχουσα χαρακτῆρα καθαρῶς τεχνικόν, κατ' οὐδὲν θὰ ἐδέσμευεν εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐπίσημον στάσιν τοῦ Πατριαρχείου.[6])

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀνταποκριθὲν εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην ὠνόμασεν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ καὶ πάλιν τὸν κ. Αἰγινήτην, ὅστις προθύμως ἀποδεχθεὶς τὴν ἀποστολὴν μετέσχε τῶν συνεδριῶν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Αὕτη ἐκ τῶν γενομένων δηλώσεων διαπιστώσασα:

α') ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως αὐστηρῶς δογματικῆς ἡ ἐξέτασις τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου τόσον ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ γενικώτερον ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου δὲν προσκρούει εἰς δυσκολίας φύσεως τοιαύτης, ὥστε ἐκ τῶν προτέρων νὰ θεωρήσῃ τις αὐτὰς ἀνυπερβλήτους,

β') ὅτι κατὰ τὴν γνώμην πάντων, οὐδεμία μεταρρύθμισις τοῦ ἡμερολογίου καὶ ἰδίως οὐδεμία ἀπόφασις σχετικὴ πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα—ζήτημα φύσεως κατ' ἐξοχὴν θρησκευτικῆς — εἶνε πραγματοποιήσιμος ἄνευ συμφωνίας τῶν ἐνδιαφερομένων διαφόρων θρησκευτικῶν ἀρχῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ

γ') ὅτι αἱ εἰς τὰς ὑφισταμένας παραδόσεις μεταβολαί, τὰς ὁποίας συνεπάγεται πᾶσα μεταρρύθμισις, δικαιολογοῦνται καὶ γίνονται ἀποδεκταὶ ἐὰν ζητηθῶσι σαφῶς ὑπὸ τῆς δημοσίας γνώμης, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐπενεχθῶσιν ὡρισμέναι βελτιώσεις εἰς τὸν δημόσιον βίον καὶ τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις,

ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος καταρτίσασα ἐπὶ τούτῳ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν (ὑποεπιτροπήν.[7])

Ἡ ὑποεπιτροπὴ αὕτη ἐπελήφθη ἀμέσως τῆς ἀνατεθείσης αὐτῇ ἐντολῆς ἀποφασίσασα ἐν τέλει ὅπως εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὰ

---

[6]) Ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν προσεκλήθησαν μόνον αἱ τρεῖς κυριώτεραι: τὸ ***Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον***, τὸ ***Βατικανὸν*** καὶ ἡ ***Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία***. Ἀντιπρόσωποι ὡρίσθησαν ὑπὸ μὲν τοῦ Βατικανοῦ ὁ αἰδ. Πατὴρ Gianfranceschi, πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας «dei nuovi Lincei», ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κανταουρίας ὁ αἰδ. T. R. E. Phillips, γραμματεὺς τῆς «Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας».

[7]) Τὴν ὑποεπιτροπὴν ἀπετέλεσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ κύριοι: Jonkheer van Eyzinga, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, G. Bigourdan, τέως πρόεδρος τῆς ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἑνώσεως καὶ Willis H. Booth, πρόεδρος τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορ. Ἐπιμελητηρίου.

πρακτικὰ τῆς ἐν Ρώμῃ κατὰ Μάϊον τοῦ 1922 συνελθούσης Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς [8]) καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Λονδίνῳ κατὰ Ἰούνιον 1921 συνελθόντος Διεθνοῦς Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου [9]) καὶ ὅπως τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ταύτην κοινοποιήσῃ πρὸς πάσας τὰς κυβερνήσεις καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς παρακαλουμένας, ὅπως διαβιβάσωσιν εἰς αὐτὴν πρὸ τῆς 1ης Μαρτίου 1924 πᾶσαν τυχὸν παρατήρησιν καὶ εἰσήγησιν αὐτῶν κρινομένην ὠφέλιμον.

Τὴν ἀνωτέρω ἀπόφασιν μετὰ προηγουμένην ἀποδοχὴν ἀπὸ μέρους τῆς κυρίας ἐπιτροπῆς καὶ ἔγκρισιν ἀπὸ μέρους τῆς Κ. τῶν Ἐθνῶν ἐκοινοποίησεν ἡ Γεν. Γραμματεία τῆς τελευταίας ταύτης καὶ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον (2 Νοεμβρίου 1923) ἐπιδηλώσασα ἅμα ὅτι αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὴν ἔρευναν ταύτην, κριθεῖσαι ἀπαραίτητοι, καίπερ χαρακτῆρος καθαρῶς συμβουλευτικοῦ καὶ προκαταρκτικοῦ, δὲν θὰ ἐθεωροῦντο ὡς δεσμεύουσαι τὸ Πατριαρχεῖον εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν εἰς τὸ μέλλον θὰ ἐξεπονοῦντο καὶ θὰ ἐγίνοντο ἀποδεκτὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁριστικὰ μέτρα καὶ ὅτι τὰ κείμενα τῶν ἀποφάσεων τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων συνεδρίων (Ρώμης καὶ Λονδίνου) ἐξελέγησαν καὶ ἀνεκοινώθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν μόνον, ὅπως καθορίσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβέστερον τοὺς ὅρους τῆς ἐρεύνης καὶ διευκολύνωσι τὴν σύγκρισιν τῶν ἀποσταλησομένων παρατηρήσεων καὶ γνωμῶν καὶ ὄχι ὅπως περιορίσωσι πᾶσαν πρωτοβουλίαν ὅσον ἀφορᾷ τὸ διάγραμμα καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν σχεδίων τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως.

Εἰς τὴν ὡς ἄνω ἀνακοίνωσιν Γρηγόριος ὁ Ζ΄ ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς:

Κων/πολις, τῇ 18 Φεβρουαρίου 1924.

Τῇ Εὐγενεστάτῃ Γενικῇ Γραμματείᾳ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν

Γενεύην.

Κύριε Γενικὲ Γραμματεῦ,

Ἐγκαίρως ληφθὲν μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας ἐμελετήθη τὸ ἀπὸ 2 μηνὸς Νοεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους γράμμα Ὑμῶν, δι' οὗ ἐγνωρίζετε τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ τὴν περὶ διαρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου ἀπό-

---

[8]) Τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ κατέληξεν ἡ ἐν λόγῳ Διεθνὴς ἐπιτροπή, ἐσημειώθησαν ἀνωτέρω ἐν σελ. 217.

[9]) Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς: «Τὸ συνέδριον τοῦ διεθνοῦς ἐμπορ. ἐπιμελητηρίου ἐπιδοκιμάζει τὰς ἀπόψεις τῆς προκαταρκτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου, δηλ. τὴν ἄποψιν περὶ προσεχοῦς συγκλήσεως ἑνὸς εἰδικοῦ Συμβουλίου, περιλαμβάνοντος ἀντιπροσώπους τοῦ ἐκκλ/ικοῦ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ τοῦ τῶν ὑποθέσεων κόσμου, καὶ ἐπιφορτιζομένου τὴν παραδοχὴν ἑνὸς ἀμεταβλήτου καὶ διαρκοῦς ἡμερολογίου».

φασιν τῆς παρ' Ὑμῖν «Συμβουλευτικῆς καὶ Τεχνικῆς ἐπὶ τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς διαμετακομίσεως ἐπιτροπῆς», ἐπιδοκιμασθεῖσαν καὶ παρὰ τῆς ὑμετέρας ὑψηλῆς Συνελεύσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιφέρῃ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεως τὰς τυχὸν παρατηρήσεις ἢ εἰσηγήσεις αὐτοῦ.

Ἔχομεν τὴν τιμὴν προκαταβολικῶς νὰ πληροφορήσωμεν Ὑμᾶς ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀποδεχθὲν τὰς περὶ ἡμερολογίου ἀποφάσεις τοῦ κατὰ Μάϊον 1923 συγκροτηθέντος ἐνταῦθα Πανορθοδόξου Συνεδρίου, καθώρισε σαφῶς καὶ ἐπακριβῶς τὶ μὲν σήμερον δέχεται καὶ προτιμᾷ, τὶ δὲ ἐπιφυλάσσεται εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον νὰ ἀποδεχθῇ, ὑπό τινας ὅρους. Οὐχ ἧττον ἐπιθυμοῦν ὅπως ἀνταποκριθῇ πρὸς τὴν εὐγενῆ Ὑμῶν πρόσκλησιν προθύμως ποιεῖται παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς κατὰ Μάϊον συνελθούσης ἐν Ρώμῃ Διεθνοῦς εἰδικῆς τῶν Ἀκαδημιῶν ἐπιτροπῆς, δεδομένου ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο θὰ ὑπόκειται ὡς βάσις τῆς ὡς ἄνω Συμβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐν τῇ ὑπ' αὐτῆς ἐξετάσει τοῦ ζητήματος τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως.

Τὸ σχέδιον τοῦτο περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς τέσσαρας μεταρρυθμίσεις:

1) ἔκφρασιν εὐχῆς περὶ μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα,
2) παραδοχὴν ἑνὸς διαρκοῦς ἡμερολογίου διατηροῦντος τὰς 52 ἑβδομάδας μετὰ μιᾶς ἢ δύο ἐπὶ πλέον ἡμερῶν λευκῶν,
3) διαίρεσιν τῶν 365 ἡμερῶν εἰς 4 μέρη, ὧν ἕκαστον ἐξ 91 ἡμερῶν, ἤτοι δύο μηνῶν ἐκ 30 καὶ ἑνὸς ἐκ 31 ἡμερῶν καὶ
4) μετάθεσιν τῆς 1ης Ἰανουαρίου εἰς τὴν 22 Δεκεμβρίου.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω τεσσάρων μεταρρυθμίσεων ἡ τελευταία, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς μὴ ἐξυπηρετοῦσα πρακτικόν τινα σκοπὸν δὲν εἶνε καὶ τόσον ἀπαραίτητος. Καὶ ἔχει μὲν ὑπὲρ αὐτῆς συνηγοροῦσαν τὴν ὀρθὴν ἀπὸ καθαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως ἰδέαν ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους θὰ ἔπρεπε νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὴν ἀρχὴν μιᾶς τῶν τεσσάρων φυσικῶν διαιρέσεων αὐτοῦ καὶ ὄχι, ὡς συμβαίνει σήμερον, νὰ εἶνε ὅλως ἀδικαιολόγητος, πλὴν τὸ θεωρητικὸν τοῦτο πλεονέκτημα τῆς τοιαύτης μεταβολῆς εἶνε ὅλως δυσανάλογον πρὸς τὴν πρακτικὴν ἀνωμαλίαν, τὴν ὁποίαν θὰ προξενήσῃ ἡ νέα αὕτη κατὰ 10 ἡμέρας ἀλλαγὴ τῶν ἡμερομηνιῶν καθ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἰδίως εἰς τὰ ὀρθόδοξα κράτη, ἅτινα πρὸ μικροῦ μετέβαλον τὰς πολιτικὰς ἡμερομηνίας κατὰ 13 ἡμέρας.

Οὐχ ἧττον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιφυλάσσεται νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην ἐὰν καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι ἤθελον ἀποδεχθῇ αὐτήν.

Αἱ λοιπαὶ τρεῖς μεταρρυθμίσεις καθιστῶσιν ὁμολογουμένως τὸ ἡμερολόγιον εὔχρηστον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ καθό-

λου τὴν κοινωνίαν, ἀφοῦ μάλιστα δὲν προσκρούουσι καὶ εἰς λόγους δογματικοὺς καὶ κανονικούς. Ἀλλὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου, ἧς ἐπισυνάπτομεν ὧδε πιστὴν μετάφρασιν, προτιμᾷ ἡμερολόγιον διατηροῦν τὴν συνέχειαν τῆς ἑβδομάδος καὶ ὁρίζον τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς Κυριακὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν πραγματικὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Παρὰ τοῦτο ὅμως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δὲν δεσμεύεται εἰς τὰς τοιαύτας αὐτοῦ ἀντιλήψεις ἀλλ' εἶνε πρόθυμον νὰ ἀποδεχθῇ καὶ τὰς ὡς ἄνω τρεῖς μεταρρυθμίσεις καὶ ἐν γένει τὸ νέον ἡμερολόγιον, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἤθελον ἀποδεχθῇ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι.

Τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν ταύτας γνωρίζοντες Ὑμῖν εὐχόμεθα ὅπως αἱ ἔρευναι καὶ μελέται τῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς στεφθῶσιν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Δέξασθε κτλ.

† Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Κατὰ Μάϊον ἰδ. ἔτους συνῆλθεν ἐν Παρισίοις ἡ ὑποεπιτροπὴ εἰς σειρὰν συνεδριῶν, καθ' ἃς συνεζητήθησαν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς αἱ χρησιμώτεραι καὶ ἀναγκαιότεραι μεταρρυθμίσεις αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν τῷ ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν Κυβερνήσεων, τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν ὀργανώσεων ὑποβληθέντι σχεδίῳ τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Διεθν. Ἐμπ. Ἐπιμελητηρίου Λονδίνου. Ἕνεκα ὅμως τῆς καθυστερήσεως μέχρι τότε τῆς ἀπαντήσεως ἀπὸ μέρους πολλῶν τῶν ὡς ἄνω πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν κέντρων, οὐδεμία ὁριστικὴ ἀπόφασις ἐλήφθη, ἐγκριθέντος μόνον ὅπως ἡ ὑποεπιτροπὴ συνέλθῃ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἰδ. ἔτους. Περὶ τῶν κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην καὶ ἐφεξῆς ἐπιφυλασσόμεθα ἵνα παράσχωμεν ἀργότερον σχετικὰς πληροφορίας.

† Σ. Γ.

ΗΘΙΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

Τὸν ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει· σταθήσεται δέ· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς στῆσαι αὐτόν. (Ρωμ. ΙΔ'.)

Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. (αὐτόθι.)

WORLD CONFERENCE OF FAITH AND ORDER
(Παγκόσμιος Συνδιάσκεψις περὶ Πίστεως καὶ Τάξεως)

Ἐπιφυλασσομένη ἡ Διεύθυνσις νὰ παράσχῃ προσεχῶς λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ μεγάλου τούτου Παγχριστιανικοῦ Σωματείου, δημοσιεύει, ἔν γε τῷ παρόντι, σταλεῖσαν ἐκ Λονδίνου ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τῆς «Διεθνοῦς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς» συνελθούσης ἐν Βέρνῃ ἀπὸ 23—25 Αὐγούστου ἐ. ἔ., καὶ προπαρασκευασάσης τὸ ἔργον τῆς Συνελεύσεως διὰ τὸ 1927 ἔτος.

Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἡ **Διεθνὴς Συνεχιστικὴ Ἐπιτροπὴ «περὶ Πίστεως καὶ Τάξεως»** συνῆλθεν ἐν Βέρνῃ ἀπὸ τῆς 23—25 Αὐγούστου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Δρος Garvie, ἀναπληροῦντος τὸν ἕνεκεν ἀσθενείας ἀπόντα Ἀμερικανὸν ἐπίσκοπον Brent. Παρῆσαν περὶ τοὺς 35 ἀντιπρόσωποι ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης, ἐκ δὲ τῶν Ὀρθοδόξων, πλὴν ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Ἀλιβιζάτου, ὁ σέρβος ἐπίσκοπος Νόβι-Σὰτ Εἰρηναῖος, ὁ βούλγαρος Μητροπολίτης Σόφιας Στέφανος καὶ ὁ ἀργὰ καταφθάσας ρουμᾶνος ἀρχιμ. Βαλάν. Μετὰ τὴν συνήθη προσευχὴν ἀνεγνώσθη μακρὰ ἐπιστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Brent δικαιολογοῦντος τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ καὶ διαγράφοντος τὴν πορείαν, ἣν δέον ν' ἀκολουθήσῃ ἡ Συνεχιστικὴ Ἐπιτροπή. Ὁμοίως ἀνεγνώσθη ἐπιστολὴ τοῦ ὡσαύτως ἀπόντος Προέδρου τῆς «ἐπὶ τῶν θεμάτων ἐπιτροπῆς» ἐπισκόπου Βομβάης ὑποδεικνύοντος τὸ δέον γενέσθαι πρὸς ἀνασύνταξιν τῆς «Ἡμερησίας Διατάξεως». Εἶτα ὡρίσθη, ὅπως ἡ Συνέλευσις συνέλθῃ ἐν Λωζάνῃ τῷ 1927 ἀπὸ τῆς 3ης Αὐγούστου Τετάρτης μέχρι τῆς 21ης τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Τὴν ἑπομένην μετὰ προσευχὴν καὶ ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης, ἤρξατο ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως, ἣν κατήρτισε καὶ ἐτύπωσεν ἡ Ὑποεπιτροπὴ ἐξ ὀνόματος τῆς ἐν Στοκχόλμῃ συνελθούσης Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ «Ἡμερησία Διάταξις» μετά τινας προσημειώσεις περιέχει:

α΄) Πρόλογον, ἐν ᾧ οἱ μέλλοντες νὰ συνέλθωσιν ὁμολογοῦσι τὸν κοινὸν αὐτῶν πόθον πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν συνῳδὰ τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Κ. Δ., τῇ ὑπαγορεύσει τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν καὶ τῇ προθέσει τοῦ Κυρίου πρὸς ἁγιασμὸν τῆς κοινωνίας, ὅστις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐναντίον τῶν ἀντιτιθεμένων δυνάμεων τοῦ κόσμου μόνον ὑπὸ μιᾶς ἡνωμένης Ἐκκλησίας.

β΄) Παράγραφον περὶ τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι δηλ. αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ μελῶν λυτρωθέντων ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ ἁγιαζομένων ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὅτι σκοπὸς αὐτῆς εἶνε ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου τοῦ Χρι-

στοῦ ὡς Σωτῆρος τοῦ κόσμου καὶ ὅτι βουλὴ τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἦτο ὅπως αὕτη ἔχῃ ὡρισμένην μορφήν, ὡς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς κοινωνία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν μυστηρίων.

γ´) Παράγραφον περὶ τῆς κοινῆς ὁμολογίας πίστεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς Θεόν, ὅτι εἶνε ἀνάγκη χάριν τῆς ἑνότητος, ὅπως αἱ νῦν κεχωρισμέναι ἐκκλησίαι ἐκδηλώσωσι σαφῶς καὶ ἀπὸ κοινοῦ τὰς θεμελιώδεις αὐτῶν διδασκαλίας, ὅτι αἱ αὐταὶ Ἐκκλησίαι ἀνάγκη νὰ συμφωνήσωσιν ὡς πρὸς τὰ κοινὰ Σύμβολα πίστεως, τὸ τῆς Νικαίας καὶ τὸ Ἀποστολικὸν καὶ τέλος ὅτι ἡ ἡνωμένη Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὡς ἰδίαν αὐτῆς τὴν πίστιν τὴν ἐκτιθεμένην ἐν τοῖς Συμβόλοις τούτοις, ἐπαφίησιν εἰς τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν συμβόλων τούτων καὶ ἀναγνωρίζει, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα δύναται νὰ καθοδηγήσῃ τὴν οὕτως ἡνωμένην Ἐκκλησίαν εἰς τὴν διατύπωσιν νέων καθορισμῶν τῶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Θεοῦ εὑρισκομένων ἀληθειῶν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῶν νῦν καιρῶν.

δ´) Παράγραφον περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας, ὅτι δηλ. τὸ σύνολον τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἡνωμένης Ἐκκλησίας δέον νὰ εἶνε συνταγματικὸν καί ἀντιπροσωπευτικόν, ὅτι παρὰ τοῖς Ἐπισκόποις δέον νὰ ἔχωσι τὴν διοικητικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ ὁ λαός, ὅτι τὴν χειροτονίαν τοῦ ἱερέως ἐν τῇ Ἡνωμένῃ Ἐκκλησίᾳ δέον νὰ τελῇ εἷς τοὐλάχιστον ἐπίσκοπος καὶ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου τρεῖς ἐπίσκοποι τοὐλάχιστον, ὅτι οἱ παρόντες κατὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτεροι ἑνοῦνται μετὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν καὶ τέλος, ὅτι ἡ Ἡνωμένη Ἐκκλησία ἀποδεχομένη ὡς κανόνα τὴν ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν δὲν τίθησιν ὑπὸ συζήτησιν τὰς διαφόρους θεωρίας περὶ τῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας οὐδ᾽ ἀπαιτεῖ ὡς ἀναγκαίαν τὴν διδασκαλίαν τοιαύτης τινὸς θεωρίας.

ε´) Παράγραφον περὶ μυστηρίων συνταχθεῖσαν ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ Ὑποεπιτροπῆς καὶ ἔχουσαν ὡς ἑξῆς : 1) ἐν ἑκάστῳ μυστηρίῳ ὑπάρχει ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐνεργουμένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ καὶ πρὸς ταύτην δέον νὰ ἀνταποκρίνηται ὁ ἄνθρωπος ὡσαύτως. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ παρέχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τῶν μυστηρίων καὶ ἂν οὗτος μὴ ἀνταποκριθῇ· ἀλλ᾽ ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς χάριτος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὅπως χρησιμοποιήσῃ αὐτὸ καὶ ἐκ τῆς πίστεως αὐτοῦ, ὅπως ἐνεργήσῃ οὕτω· 2) ἡ μόνη ἀναγκαία πρόθεσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῷ λειτουργῷ ἢ τοῖς μετέχουσιν εἶνε, ὅπως οὗτοι τελέσωσιν ὅ,τι ὁ Χριστὸς διέταξε νὰ τελεσθῇ ἢ νὰ δεχθῶσιν ὅ,τι ὁ Θεὸς θέλει νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς δι᾽ ἑκάστου μυστηρίου καὶ 3) ἡ τέλεσις τῶν μυστηρίων

τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς θείας εὐχαριστίας ὡς ταῦτα κατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ διαρκῆ ὑποχρέωσιν τῆς Ἐκκλησίας.

στ´) Παράγραφον περὶ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θέσεως τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν ἐν αὐτῇ, ὅτι δηλ. ἡ ὁμοιομορφία κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου δὲν εἶνε ἐπιβλητική, ἡ δὲ ποικιλία ἀπαραίτητος ἕνεκα τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου παρὰ φυλαῖς ὅλως διαφόροις ἀπ᾽ ἀλλήλων, ὅτι ὁλονὲν δέον νὰ προάγεται ἡ ἰδέα τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, καθ᾽ ἣν αἱ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίαι ἦσαν τμήματα τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας καὶ ἕκαστος ἐγίνωσκεν, ὅτι ἐν ἑκάστῳ τόπῳ μία μόνον Ἐκκλησία ὑπῆρχεν· ὅτι αἱ διάφοροι Ἑταιρεῖαι, αἵτινες εἰδικὸν ἐπέδειξαν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ ὡρισμένων μερῶν τῆς Χριστιανικῆς ἀληθείας δύνανται καὶ ἐφεξῆς νὰ παραμένωσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέχουσαι τὰς πολυτίμους αὐτῶν ὑπηρεσίας καὶ τέλος, ὅτι δέον νὰ ἀφεθῇ εἰς τὸ μέλλον ὁ καθορισμὸς ποῖον εἶνε τὸ κεντρικὸν ὄργανον αὐθεντίας ἐν τῇ ἡνωμένῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ποῖον εἶνε τὸ ἔργον αὐτοῦ.

ζ´) Παράγραφον περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνελεύσεως ὅσον ἀφορᾷ καὶ ἄλλην ἐν μέλλοντι συνάντησιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὸν καταρτισμὸν διαφόρων Ἐπιτροπῶν, ἂν δεήσῃ.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων συζήτησιν, ἥτις ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ μεσημβρίαν προτάσει τῶν ἐν Γερμανίᾳ Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐγένετο δεκτόν, ὅπως εἰσαχθῇ καὶ θέμα «ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου», ὡς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Παραπεμφθὲν εἰς Ἐπιτροπήν, ἧς μετέσχε καὶ ὀρθόδοξος ἀντιπρόσωπος, τὸ θέμα προσέλαβε τοιαύτην μορφήν, ὥστε νὰ μὴ θίγῃ τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶτα ὡρίσθη Ἐπιτροπὴ ἐκ πέντε μελῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων, ἵνα ὑποδείξωσι τοὺς μέλλοντας νὰ λάβωσι τὸν λόγον ἐξ ὀνόματος τοῦ Συνεδρίου πρῶτοι ἐπὶ ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω θεμάτων. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην θὰ ὑποβληθῇ πρὸς ἐκλογὴν κατάλογος διακεκριμμένων θεολόγων ἐξ ἑκάστης χριστιανικῆς Ὁμολογίας ὑπὸ τοῦ Προεδρεύοντος αὐτοῦ. Κατόπιν συνεννοήσεως καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων ἐνεκρίθη, ὅπως ἕκαστος αὐτῶν ὑποβάλῃ μοι ἓν ἢ δύο πρόσωπα, ἵνα ταῦτα ὑποδειχθῶσι πρὸς ἐκλογὴν εἰς τὴν πενταμελῆ Ἐπιτροπήν.

Τὴν ἐπιοῦσαν Τετάρτην 10ην πρὸ μ. μετὰ προσευχὴν ἀνεγνώσθη ἐπιστολὴ τῶν Βαπτιστῶν, ἐν ᾗ οὗτοι δηλοῦσιν, ὅτι τότε μόνον θὰ μετάσχωσι τῆς προσεχοῦς Συνελεύσεως, ὅταν ἐπιτραπῇ αὐτοῖς, ὅπως τὰ σημεῖα, ἐν οἷς διΐστανται τῶν ἄλλων, ἐκτεθῶσιν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς ὡς γνῶμαι τῆς μειοψηφίας. Ἡ πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτή, δεδομένου ὅτι γενικῶς ἐν τοῖς Πρακτικοῖς θὰ σημειῶνται αἱ γνῶμαι τῶν μειοψηφούν-

των. Ἐφεξῆς γίνονται ἀποδεκταὶ προτάσεις τῶν ἐξ Ἀμερικῆς ἀντιπροσώπων, ὅπως τὰ ὁρισθέντα θέματα μὴ ἐπισημοποιηθῶσιν, ἀλλὰ θεωρηθῶσιν ὡς βάσεις πρὸς ἀνάπτυξιν ἄνευ περιορισμοῦ, ἡ δὲ «Ἡμερησία Διάταξις» ὑπὸ ἄλλο ὄνομα ἐκδοθῇ ὡς παράρτημα τοῦ συνταχθησομένου προγράμματος τῆς Συνελεύσεως. Ἐπίσης ἀποφασίζεται, ὅπως πρὸ τῆς νέας Συνελεύσεως τὴν 1ην καὶ τὴν 2αν Αὐγούστου 1927 συνέλθῃ ἐν Λωζάννῃ ἡ Διεθνὴς Συνεχιστικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ὁρίζονται τὰ μέλη τῆς Συντακτικῆς τοῦ Προγράμματος Ἐπιτροπῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατελέγη καὶ ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων. Εἶτα διελύθη ἡ συνεδρία καὶ μετ᾽ αὐτὴν ἔληξαν αἱ ἐργασίαι τῆς Διεθνοῦς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου «Περὶ πίστεως καὶ Τάξεως».

† Θ. Γ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ

Ὁ ἐν Καρλοβιτσίῳ τῆς Σερβίας φιλοξενούμενος μετ᾽ ἄλλων ὁμοεθνῶν αὐτοῦ Ἱεραρχῶν ρῶσος Μητροπολίτης Κιέβου σεβ. κ. Ἀντώνιος ἐπιδιώκει νὰ διαβλέπῃ πανταχοῦ καὶ νὰ καταπολεμῇ, καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουσι, γνώμας καὶ ἐνεργείας ἄλλων ὡς ἀντιβαινούσας δῆθεν πρὸς τοὺς ἱ. κανόνας καὶ τὴν παράδοσιν τῆς ὀρθοδ. Ἐκκλησίας, θέλων πάντοτε νὰ προβάλλῃ, ἐν τῷ ὑπερβολικῷ ἀναμφιβόλως ζήλῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς αὐστηρᾶς τάξεως, αὐτόκλητος δογματολόγος καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς κανονικῆς θεσμοθεσίας. Τοιοῦτος ἐμφανισθεὶς καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς συγκλήσεως Πανορθοδόξου Οἰκουμ. Συνόδου, ἔλαβε τὴν κάτωθι πατριαρχικὴν ἀπάντησιν πρὸς διαφώτισιν ἀτομικῶς αὐτοῦ, Ἱεράρχου ἄλλως σεβασμίου καὶ σοφοῦ, καὶ οὐχὶ ἐξ ἄλλης τινὸς ὑποχρεώσεως πρὸς αὐτοτιτλοφορούμενον «πρόεδρον» τῆς κανονικῶς μὴ ἱσταμένης «Ἀρχ/κῆς Συνόδου τῆς ἐν Διασπορᾷ Ὀρθ. Ρωσ. Ἐκκλησίας».

*
* *

† *ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.*

Ἀριθμ. πρωτ. 1413

Ἱερώτατε Μητροπολῖτα Κιέβου, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Ἀντώνιε, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Ἐν τῷ ἀπευθυνθέντι ἡμῖν ὑπὸ ἡμερομ. 27 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. γράμματι αὐτῆς ἡ ὑμετέρα Ἱερότης ἐκτίθησι τοὺς λόγους, ὧν ἕνεκα ὡς ἄκαιρος κρίνεται καὶ δὴ καὶ ἐπιζήμιος τῇ ὀρθοδοξίᾳ ἡ περὶ συγκλήσεως κατὰ τὸ τρέχον ἔτος Οἰκουμενικῆς Ὀρθοδόξου Συνόδου ἀπόφασις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας καὶ ὡς ἐπαπειλοῦσα τὴν γένεσιν τοῦτ' αὐτὸ σχίσματος ἐν τῷ σώματι τῆς Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὴν μὴ ἀποδοχὴν ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς Ρωσικοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ τῶν ἀποφάσεων τῆς εἰρημένης Συνόδου, λόγῳ τε τῆς μὴ παραστάσεως ἐν αὐτῇ τῶν ἀληθῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἁγιω-

τάτης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ λόγῳ τῶν ὑπὸ τῆς Συνόδου ταύτης ἐπιτραπησομένων μεταβολῶν τινων καὶ καινοτομιῶν, ἀντικειμένων τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι.

Πρὸς διαφώτισιν τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος, οὐχὶ ἀκριβῆ ἐχούσης ἐξ ἀβασίμων πληροφοριῶν ἀντίληψιν περὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Ὀρθόδοξον Σύνοδον, ἀνακοινούμεθα αὐτῇ ἐν πρώτοις ὅτι ὁ καθ' ἡμᾶς Ἁγιώτατος Πατριαρχικὸς Οἰκουμενικὸς Θρόνος, ἔχων ἐκ τῶν κανόνων καὶ ἐκ παραδόσεως τὰς εὐθύνας τοῦ προεδρικοῦ ἀξιώματος, οὐκ ἠδύνατο ἐπὶ πλέον ἀδιαφορῆσαι πρὸς τὴν ὑπὸ πασῶν τῶν Ἁγίων ἀδελφῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν βαθέως ἐκτιμωμένην καὶ πολλαχῶς ἐκδηλουμένην ἀνάγκην τῆς ἐν Συνόδῳ Ὀρθοδόξῳ Οἰκουμενικῇ συνελεύσεως τῶν ἁπανταχοῦ τῆς Ἐκκλησίας Ἐπισκόπων, ἐπὶ προγράμματι ἐπιλύσεως τῶν ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ζωῆς ἀνακυψάντων πολλαπλῶν ζητημάτων, ἅτινα, ὁσημέραι ἐπαυξανόμενα, προβάλλουσι νῦν ὑπὸ τὴν μᾶλλον ἐπείγουσαν μορφὴν καὶ οἱονεὶ ἐκβιάζουσι τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρόσφορον λύσιν ἢ διευθέτησιν αὐτῶν. Τούτου δὴ ἕνεκεν οὐχὶ ὡς ἄκαιρος, ἀλλ' ὡς τὰ μάλιστα ἐπίκαιρος θεωρητέα ἡ περὶ συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Ὀρθοδόξου Συνόδου ἀπόφασις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς οὕτως ἐχαιρετίσθη ἡ ἀπόφασις αὕτη καὶ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, κριθείσης βραδύτερον ἀναγκαίας τῆς συγκροτήσεως Προσυνόδου, πρὸς τελεσφορωτέραν ἐν αὐτῇ προπαρασκευὴν τοῦ ἔργου τῆς συγκαλουμένης Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καταρτισθέντος καὶ εἰς μελέτην τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ὑποβληθέντος Προγράμματος τῆς συγκροτουμένης Συνόδου, ἐξενίσθημεν μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐξ ὅσων ἡ ὑμετέρα Ἱερότης γράφει περὶ ὑπάρξεως ἐν αὐτῷ ἄρθρων ἀναφερομένων εἰς ἀναθεώρησιν δογμάτων τῆς Ἁγίας ἡμῶν Πίστεως. Τὸ τοιοῦτον ὅλως ἀντίκειται εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, καθόσον ῥητῶς ἐν τῷ ἐν λόγῳ Προγράμματι ἀναφέρεται ὅτι «τὰ δόγματα τῶν Ἁγίων ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων μένουσιν ἄθικτα», χρήζουσι δὲ μόνον τῆς ἀποφάνσεως καὶ ἐτυμηγορίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου τὰ Συμβολικὰ Βιβλία τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς περιέχοντα ἑρμηνείας καὶ διατυπώσεις τῶν δογμάτων γενομένας μετὰ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ὅπως αὗται οὕτω προσλάβωσι τὸ κῦρος καὶ τὴν αὐθεντίαν τῆς ὅλης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ ὑμετέρα Ἱερότης, ἡ ἐπὶ ἀρτίᾳ θεολογικῇ μορφώσει διακρινομένη, οὐκ ἂν ἀρνήσαιτο μεθ' ἡμῶν ὅτι ἡ τὴν φύλαξιν τῶν δογμάτων πεπιστευμένη Ἐκκλησία, ἐκπροσωπουμένη ὑπὸ τοῦ συνόλου τῆς Ἱεραρχίας, ἐν γενικαῖς συνερχομένης Συνόδοις, δικαιοῦται ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἵνα προβαίνῃ οὐχὶ εἰς ἀναθεώρησιν τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως, ἀλλ' εἰς ἐπίσημον αὐτῶν ἐξήγησιν, πρός τε διδασκαλίαν τῶν πιστῶν καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἀπὸ τῶν ποικιλομόρφων αἱρέσεων παρερμηνειῶν καὶ νοθειῶν. Οὐ διαλανθάνει ὡσαύτως τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα, ὅτι πρὸς τὴν ἀλάθητον ἐνέργειαν τῆς Ἐκκλησίας σχετίζονται πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ ἤθη, πᾶσα δὲ ἄλλη ἀπόφανσις αὐτῆς, ἀναφερομένη οὐχὶ εἰς τὴν δογματικὴν καὶ ἠθικὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν διοίκησιν, οὐδὲν ὑπάρχει τὸ κανονικῶς κωλῦον ἵνα, ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῶν ὅρων καὶ συνθηκῶν τοῦ βίου ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν αἰώνων, τύχῃ ἀναλόγου

διαρρυθμίσεως ἀπὸ μέρους ἄλλης ἰσοτίμου ταῖς πρότερον σχετικῶς θεσπισάσαις Συνόδου.

Ἐκ πάντων τούτων εὔδηλον καθίσταται, ὅτι τὰ περὶ μεταβολῶν ἐν τῇ συγκροτουμένῃ Οἰκουμενικῇ Ὀρθοδόξῳ Συνόδῳ καὶ καινοτομιῶν ἀντικειμένων τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς Κανόσιν εἰσὶν ὅλως ἀναλήθη καὶ ἀβάσιμα, στηριζόμενα εἰς ἀνυποστάτους διαδόσεις, ἀφ' ὧν οὐκ ἔδει ἐπηρεασθῆναι τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα, προβᾶσαν ἀβασανίστως εἰς δριμείας κατὰ τοῦ ἔργου τῆς Συνόδου ἐπικρίσεις, ὡς αὕτη καὶ προγενεστέρως, σκανδαλισθεῖσα ἐφ' οἷς οὐκ ἔδει, ἐξαπέλυσε τὴν οὕτως ἐπιγραφομένην «πένθιμον αὐτῆς πρὸς τοὺς Ἁγιωτάτους Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς ἐπιστολήν», ἐν ᾗ διετύπωσεν ἀπαδούσας μομφὰς ἐναντίον δύο ἐκ τῶν προκατόχων ἡμῶν, τοῦ Παναγιωτάτου δηλονοῦν Πατριάρχου Μελετίου καὶ τοῦ ἐν Κυρίῳ ἀναπαυσαμένου ἀειμνήστου Πατριάρχου Γρηγορίου, ἐξιχθεῖσα ἐν ἀδικαιολογήτῳ ἀναβρασμῷ ψυχῆς μέχρι τοῦ σημείου τῆς ἐκτοξεύσεως κατ' αὐτῶν τῆς βαρείας κατηγορίας τοῦ αἱρετικοῦ· τοῦθ' ὅπερ, μὴ συμβιβαζόμενον πρὸς τὴν ἐκ προτέρων ἀφορμῶν ἐγνωσμένην εὐαγγελικὴν σοφίαν καὶ χρηστότητα τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος, ἀλγεινὴν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν καὶ βαθεῖαν προὐξένησε θλῖψιν τῇ καθ' ἡμᾶς Μητρὶ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ.

Ἀλλὰ μὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὑπὸ ἡμερομ. 27 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. γράμματι αὐτῆς ἡ πικρία τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος διαφαίνεται ἐπὶ μᾶλλον αὔξουσα ἐν οἷς αὕτη γράφει περὶ προσκλήσεως δῆθεν ὑφ' ἡμῶν πρὸς συμμετοχὴν ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τῶν ἐν Ρωσίᾳ ὑφισταμένων ἐκκλησιαστικῶν μερίδων καὶ ἀποκλεισμοῦ ἐξ αὐτῆς τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ρώσων Ὀρθοδόξων Ἱεραρχῶν. Πλὴν καὶ ἡ διάδοσις αὕτη ἀναλήθης ἐστὶ καὶ ἄντικρυς ἀντίθετος πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ περὶ τὴν Ἁγιωτάτην ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, δημιουργηθεῖσα ἔκρυθμος κατάστασις σύντονον ἀπ' ἀρχῆς καὶ συμπαθῆ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ μέριμναν τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μετὰ μητρικῆς θλίψεως καὶ ὀδύνης παρακολουθούσης τὸ πρὸ αὐτῆς ἐξελισσόμενον θέαμα ὁλοκλήρου Ἐκκλησίας, πολυτέκνου θυγατρὸς αὐτῆς καὶ ἀδελφῆς, μεμερισμένης καθ' ἑαυτῆς εἰς ἀντιθέτους ὁμάδας, ὧν ἑκάστη διεκδικεῖ ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ μόνης τὴν κανονικότητα τῆς συγκροτήσεως καὶ τὴν ἁρμοδιότητα ἐν τῇ διαχειρίσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἔχουσα ὑπ' ὄψει καὶ φρονοῦσα ἀφ' ἑτέρου ὅτι πᾶσα ἐκ μέρους τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προσπάθεια πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν διεστώτων καὶ ἑνιαίαν παράστασιν αὐτῶν ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ θὰ προσέκρουε κατὰ δυσχερειῶν δυσυπερβλήτων, ἐκάλεσεν ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην διὰ τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἀντιπροσώπου αὐτῆς τοὺς ἐκεῖ ἐκκλησιαστικοὺς παράγοντας, εὔχεται δὲ καὶ ἐπιθυμεῖ, ἵνα ἐν καιρῷ ἴδῃ προσερχομένους εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τοὺς Ἱεράρχας τῆς ἀδελφῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀνεξαρτήτως τῶν χωριζουσῶν αὐτοὺς ἀντιλήψεων καὶ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς αὐτῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἢ μᾶλλον τῇ πεποιθήσει, ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν τε ἔσω καὶ τῶν ἔξω τῆς Ρωσίας διαμενόντων Ρώσων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν πολλὴν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἤθελε συνεισενέγκῃ τὴν συμβολὴν εἰς τὴν εὐκταίαν εἰρήνευσιν τῆς πεφιλημένης ἀδελφῆς Ἁγιωτάτης ἐν Ρωσίᾳ Ἐκκλησίας, ὡς τοῦτο διεκοινώθη ὑφ' ἡμῶν ἤδη πρὸ χρόνου καὶ τῷ Μακαριωτάτῳ Πατριάρχῃ Βελιγραδίου κυρίῳ Δημητρίῳ ἐξ ἀφορμῆς προβληθείσης ἡμῖν σχετικῆς αὐτοῦ ἐρωτήσεως. Κατὰ ταῦτα ἐφόσον, ὡς οὐκ εἴθισται, οὐδεμία

ἀπηυθύνθη ἐκ μέρους τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας ἰδιαιτέρα εἰς τὴν συγκροτουμένην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον πρόσκλησις τοῖς ἐπὶ μέρους Ἱεράρχαις τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ μόναις κατὰ τὴν τάξιν, ταῖς ταύτας διοικούσαις Ἀνωτάταις Ἐκκλησιαστικαῖς Ἀρχαῖς καὶ ἐφόσον μεταξὺ τῶν διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους προσκληθέντων ἐκκλησιαστικῶν ἐν Ρωσίᾳ παραγόντων καταλέγεται καὶ ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Θρόνου Μόσχας, οὗ ἡ κανονικότης οὐδαμῶς ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ρώσων Ἁγίων Ἀρχιερέων, εὐνόητον ὅτι οὐχ ἵστανται αἱ ἐκ τῆς μὴ προσκλήσεως καὶ τούτων εἰς τὴν Οἰκουμ. Σύνοδον διατυπούμεναι ὑπὸ τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος σχετικαὶ ἀντιρρήσεις·

Ταῦτα ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐν τῷ γράμματι αὐτῆς διαλαμβανόμενα ἀποφάσει συνοδικῇ ἀποκρινόμενοι, εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος κατευοδώσῃ τὰ πάντα εἰς ἀγαθόν, πρὸς εὐστάθειαν καὶ δόξαν τῆς Ἁγίας Αὐτοῦ Ἐκκλησίας.

Ἡ χάρις Αὐτοῦ καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος.

,αϠκς' Ἰουλίου ιθ'.

† Ὁ ***Κωνσταντινουπόλεως*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Τὴν 20ὴν διαρρεύσαντος μηνὸς Σεπτεμβρίου ὁ Τουρκικὸς λαὸς ἑώρταζε τὴν ἐπέτειον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν διὰ τῶν ἐνδόξων Ἡγετῶν αὐτοῦ ἀνελάμβανε πλήρως τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν. Ὁ πανηγυρισμὸς τῆς μεγάλης ἐπετείου ἐνταῦθα καὶ πανταχοῦ τῆς χώρας ὑπῆρξεν ἀντάξιος τοῦ εὐτυχοῦς διὰ τὸ Ἔθνος γεγονότος τούτου.

*
* *

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἑορτῇ τῆς 20 λήγοντος ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης διεβίβασεν αὐθημερὸν πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ΓΑΖΗ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΠΑΣΑ, τὸν ἐξοχ. πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως ***ΙΣΜΕΤ ΠΑΣΑ***, τὸν ἐξοχ. πρόεδρον τῆς Μ. Ἐθνοσυνελεύσεως ***ΚΙΑΖΙΜ ΠΑΣΑ*** καὶ τὸν ἐξοχ. Νομάρχην Κωνσταντινουπόλεως ***ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ ΣΑΜΗ ΒΕΗΝ*** τὸ ἀκόλουθον συγχαρητήριον τηλεγράφημα :

Ἐπὶ τῇ παρούσῃ ἐθνικῇ ἑορτῇ ὑποβάλλομεν ἔνθερμα συγχαρητήρια μετὰ διαπύρων εὐχῶν.

Ὁ Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων ***Βασίλειος.***
εὐχέτης

Εἰς ἀπάντησιν ἐλήφθησαν τὰ κατωτέρω τηλεγραφήματα:

Ἄγκυρα, 22/9/26

Τῷ Πατριάρχῃ τῶν Ρωμαίων Κωνσταντινουπόλεως

Εὐχαριστῶ ἐπὶ ταῖς συγχαρητηρίοις ὑμῶν εὐχαῖς.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως

Ἰσμέτ.

*

* *

Πρὸς τὸν Ρωμαῖον Πατριάρχην κ. ***Βασίλειον***

Ἄγκυρα, 25/9/26

Εὐχαριστῶ ἐπὶ τοῖς εἰλικρινέσιν αἰσθήμασι τοῖς ἐκδηλωθεῖσι διὰ τῶν συγχαρητηρίων ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Μ. Ἐθνοσυνελεύσεως

Κιαζίμ.

*

* *

Ἑορτὴ τῆς Ἰνδίκτου.—*Χοροστατούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος μεθ' ἁπάντων τῶν σεβ. συνοδικῶν καὶ τῶν παρεπιδημούντων σεβ. μητροπολιτῶν Ρόδου, Κοζάνης, Ἴμβρου, Καρπάθου καὶ Κάσσου, Λέρου καὶ Καλύμνου καὶ τοῦ ρώσου Ἀρχιεπ. Β. Ἀμερικῆς ἐτελέσθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ ἡ εἰθισμένη ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους (1 Σεπτ.) λειτουργία, ἱερουργοῦντος τοῦ Μ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Φιλοθέου μετὰ τοῦ Δευτερεύοντος κ. Γερμανοῦ. Ἀκολούθως ἀνῆλθον ἅπαντες εἰς τὸ Μ. Συνοδικόν, ἔνθα μετὰ τὴν νενομισμένην ἱεροτελεστίαν ὑπεγράφη ἡ σχετικὴ πρᾶξις ὑπό τε τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῶν σεβ. ἀρχιερέων, φερόντων, κατὰ τὴν τάξιν, ἐπιτραχήλιον καὶ ὠμοφόριον.*

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι.— Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τοῖς ἱ. ναοῖς Ἐγρῆ-καποῦ (3) καὶ Μεσαχώρου (24), εὐλαβεῖ προσκλήσει τῶν οἰκείων ἐκκλησ. ἐπιτροπῶν.

—Τῇ 14ῃ ἑορτῇ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐχοροστάτησεν ἡ Α. Θ. Π. ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῷ μετὰ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Νικαίας, Πριγκηποννήσων, Σάρδεων, Ροδοπόλεως, Ἀνέων καὶ Ἡλιουπόλεως. Τὴν θ. λειτουργίαν ἐτέλεσε, κατὰ τὴν τάξιν, ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου ἀρχιμ. κ. Δωρόθεος μετὰ τοῦ ὑπογραμματέως διακόνου κ. Μαξίμου.

Πατριαρχικὸν παρεκκλήσιον.—Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ ἁγ. Εὐσταθίου (20) ἐτελέσθη ἐν τῷ ναΐσκῳ τῶν ἰδιαιτέρων πατριαρχικῶν δωμάτων, ἡ εἰς μνήμην τοῦ κτίτορος αὐτῶν, ἀειμνήστου ***Εὐσταθίου Εὐγενίδου***, καθιερωμένη λειτουργία.

Ὀνοματικαὶ ἑορταί. — Τοὺς ἑορτάζοντας σεβ. μητροπ. Μαρωνείας κ. Ἄνθιμον (3) καὶ Νευροκοπίου κ. Φιλόθεον (15) ἡ Α. Θ. Π. συνεχάρη τηλεγραφικῶς, αὐτοπροσώπως δὲ τὸν Μ. Ἀρχιμανδρίτην κ. Φιλόθεον καὶ τὸν Μ. Ἐκκλησιάρχην κ. Ἄνθιμον.

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις. — Τὴν Α. Θ. Π. ἐπεσκέφθησαν ὁ νεωστὶ διορισθεὶς ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀγκύρᾳ κ. Κ. Διαμαντόπουλος ἐν συνοδείᾳ τοῦ διευθύνοντος τὸ ἐνταῦθα ἑλλην. Προξενεῖον ὑποπροξένου κ. Βριζάκη (11), οἱ ἀμερικανοὶ καθηγηταὶ τῆς θεολογίας κ. Θόμσων καὶ Ἰ. Κάρρουτερς (14) καὶ ὁ ἐνταῦθα ἐπιτετραμμένος τῆς Πολωνίας κ. Ρ. Λαζάρσκη (16).

Ἱ. Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς (Βαλουκλῆ).— Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παραίτησιν ὑποβαλόντος θεοφ. ἐπισκόπου Θεοδωρουπόλεως κ. Λεοντίου, ἡ Α. Θ. Π. διώρισεν (2 Σεπτ.) ἡγούμενον τῆς ἱ. Μονῆς ταύτης τὸν ἐκ τῶν ἱερέων τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Παγκράτιον Βατοπεδινόν.

Χειροτονία ἱερέως.— Σεπτῇ Πατριαρχικῇ ἐγκρίσει ἐγένετο ἡ εἰς πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ ἱερολ κ. Ἰωάννου Γαρυφάλλου, διακόνου τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς Παναγίας Σταυροδρομίου. Τὴν χειροτονίαν ἐτέλεσεν ὁ ἀρχιερ. προϊστάμενος Σταυροδρομίου θεοφ. ἐπίσκοπος Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος ἐν τῷ ἱ. ναῷ Παναγίας (17).

Θάνατος διακόνου. — Ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον (28) ὁ διάκονος τοῦ ἐν Πέραν ἱ ναοῦ τῆς Παναγίας *Πολύκαρπος Τροχάνης.* Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο ἐν τῷ αὐτῷ ἱ. ναῷ προεξάμχοντος τοῦ θεοφιλ. ἐπισκόπου Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνταντίνου. Τὴν Α. Θ. Π. ἀντιπροσώπευσεν ὁ Δευτερεύων κ. Γερμανός.

Θεολογικὴ Σχολή. — Τῇ 22 λήξαντος μηνὸς ἐτελέσθη ὁ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους νενομισμένος ἁγιασμός, τῆς ἱεροτελεστίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Σχολάρχου παν. μητροπ. Σταυρουπόλεως κ. Ἰωακείμ. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Σχολὴ θὰ λειτουργήσῃ μετὰ τεσσάρων γυμνασιακῶν τάξεων.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Κανονικαὶ ἄδειαι.— Ἐπετράπη τοῖς ζητήσασιν ἄδειαν μεταβάσεως εἰς Ἀθήνας, δεκαπενθήμερος τῷ σεβ. Μ/τῃ Ἐλασσῶνος κ. Καλλινίκῳ δι' ἐπαρχιακὴν ὑπόθεσιν, καὶ μηνιαία τῷ σεβ. Μ/τῃ Μετσόβου κ. Τιμοθέῳ πρὸς περίθαλψιν τῆς ὑγείας αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ τῷ σεβ. Μ/τῃ Βερροίας καὶ Ναούσης κ. Σωφρονίῳ ἐχορηγήθη ἄδεια μεταβάσεως εἰς Θεσσαλονίκην.

—Οἱ σεβ. Μ/ται Σερρῶν κ. Κωνσταντῖνος καὶ Σιδηροκάστρου κ. Νεόφυτος ἐγνώρισαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅτι ἐπανῆλθον ἐκ τοῦ Ἁγ. Ὄρους εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν.

—Ὁ σεβ. Μ/της Ξάνθης κ. Πολύκαρπος ἐπληροφόρησεν ὅτι τῇ 9 Σεπτ. ἀναχωρεῖ εἰς Ἀμερικήν, χρησιμοποιῶν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ πρὸ καιροῦ κανονικὴν ἄδειαν καὶ ὅτι ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ διώρισε τὸν αἰδ. Οἰκονόμον Παῦλον Φραγκόπουλον.

Ἐκκλησιαστικὴ εὐαρέσκεια.— Κατόπιν σχετικῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τοῦ σεβ. Μ/του Φλωρίνης κ. Χρυσοστόμου (24 Αὐγ. ἐ. ἔ.), ἐξεφράσθη διὰ πατριαρχικοῦ εὐχετηρίου γράμματος ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας τῷ ἐκ Νεβέσκης τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης ὁρμωμένῳ κ. Ἰωάννῃ Νίκῳ, πλουσίως καὶ ἄλλοτε καὶ νῦν ἐκδηλώσαντι φιλανθρώπους καὶ φιλομούσους διαθέσεις πρὸς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ.

— Τῷ ἐν Dallas Texas (Ἀμερικῆς) ἱερατεύοντι ἀρχιμ. Θαδδαίῳ Λέκκᾳ ἐξεφράσθη συνοδικῶς ἡ εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας, μετ' ἀπονομῆς συγχρόνως αὐτῷ τοῦ ὀφφικίου τοῦ «Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου» καὶ ἀποστολῆς αὐτῷ «Σταυροῦ τοῦ στήθους» ὡς δείγματος εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας.

Χειροτονία ἐπισκόπου.—Ὁ σεβ. Μ/της Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδων δι' ἐκθέσεως αὐτοῦ ὑποβάλλει ὅτι τῇ 8 Αὐγ. ἐ. ἔ., συνιερουργούντων αὐτῷ τῶν σεβ Μ/τῶν Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς κ. Βασιλείου, Βελλᾶς καὶ Κονίτσης κ. Ἰωάννου, Παραμυθίας καὶ Πάργας κ. Ἀθηναγόρα καὶ Μετσόβου κ. Τιμοθέου ἐχειροτονήθη εἰς ἀρχιερέα ἐν τῷ ἱ. μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου ὁ ἐψηφισμένος ἐπίσκοπος Δωδώνης κ. Δημήτριος.

Καθαιρέσεις.—Τῇ 16 λήγοντος μηνὸς καθῃρέθη ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ ὁ ἐν Μιτυλήνῃ τελευταίως ἱερατεύων Εὐάγγελος Κολυβᾶς.

— Ὡσαύτως καθῃρέθη ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ ὁ πρὸ πολλοῦ διαγραφεὶς ἐκ τοῦ Μοναχολογίου τῆς ἱ. Πατρ. καὶ Σταυροπηγ. μονῆς Βατοπεδίου καὶ νῦν ἐν Γενεύῃ διαμένων διάκονος Ἀγλάϊος

Ἀργία κληρικοῦ.— Μέχρι τῆς λήψεως ὁριστικῆς ἐκκλ/κῆς ἀποφάσεως ἐναντίον τοῦ ἐκ τῆς ἐν Ἄθῳ ἱ. Σκήτης τῆς Ἁγίας Ἄννης ὁρμωμένου καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ νῦν διαμένοντος ἱερομονάχου Γελασίου, καθ' οὗ διετυπώθησαν σοβαραὶ καταγγελίαι, ἡ ἱ. Σύνοδος ἔθηκεν αὐτὸν εἰς προσωρινὴν ἀργίαν.

Ἱεροδιδασκαλεῖον Κύπρου. — Ἐγένετο εὐμενῶς ἀποδεκτὴ διατυπωθεῖσα τῷ Μακαρ. Ἀρχ/πῳ Κύπρου σύστασις περὶ δωρεὰν εἰσαγωγῆς ἐφέτος εἰς τὸ ἐν Ἱεροδιδασκαλεῖον τῆς νήσου νέου ἰθαγενοῦς ὑποδειχθησομένου ἀπὸ μέρους τοῦ ἐν τῇ Κ. Ἀφρικῇ ἱεραποστόλου ἀρχιμ. Νικοδήμου Σαρίκα.

Ἅγιον Μύρον.—Ἀπεστάλη τῷ σεβ. Μ/τῃ Σουφλίου κ. Νεοφύτῳ ἡ ζητηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ποσότης ἁγίου Μύρου.

ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς. — Ὁ σεβ. ἀρχ/πος κ. Ἀλέξανδρος ἀπέστειλεν ἔκθεσιν (23 Αὐγ. ἐ. ἔ.,) σχετικὴν περὶ τῆς ἄλλοτε λειτουργούσης ***Ἱερατικῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.*** Ἡ σχολὴ αὕτη λειτουργήσασα ἐπὶ δύο μόνον ἔτη ἔκλεισε διὰ λόγους οἰκονομικούς, μὴ ὑποστηριχθεῖσα οὔτε ὑπὸ τῶν ἱερέων, οὔτε ὑπὸ τῶν κοινοτήτων, οὔτε καὶ ὑπὸ τοῦ τύπου. Ἡ ἀποτυχία τῆς λειτουργίας ὀφείλεται καὶ εἰς τὸν ἀκατάλληλον χρόνον τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς. Οὐχ ἧττον ἡ ἐκ νέου λειτουργία τῆς ἱερατ. σχολῆς ἀποτελεῖ διακαῆ πόθον τῆς Ἐκκλησίας Ἀμερικῆς, τὴν ταχεῖαν δὲ ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου τούτου εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας.

—Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς «Ἀρχ/πῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς» ἐλήφθη μακρὸν ὑπόμνημα (27 Ἰουλ. ἐ. ἔ.) τοῦ σεβ. Μ/του Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου, ὑποδεικνύοντος καὶ μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐκεῖ παρατηρουμένης ἐκκλ/κῆς ἀνωμαλίας. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης συνάγεται ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Ἀρχ/πὴ ***Ν. Ὑόρκης*** ἔχει 67 κοινότητας καὶ 76 ἱερεῖς, ἡ ἐπισκοπὴ ***Σικάγου,*** εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ ἐπισκοπὴ ***Ἁγ. Φραγκίσκου*** τοποτηρητικῶς, ἔχει 53 κοινότητας καὶ 63 ἱερεῖς καὶ ἡ ἐπισκοπὴ ***Βοστώνης*** ἔχει 25 κοινότητας καὶ 27 ἱερεῖς, ἤτοι ἐν ὅλῳ 145 κοινότητας καὶ 166 ἱερεῖς. Ἡ ἀντικανονικὴ παράταξις ἀριθμεῖ ἐν ὅλῳ 35 κοινότητας καὶ 56 ἱερεῖς.

Ἱ. Μητρόπολις Νευροκοπίου. — Ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τῆς Α. Σεβ. τοῦ νέου μητροπολίτου Νευροκοπίου κ. Φιλοθέου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ ἐπεστήθη ἡ προσήκουσα προσοχὴ ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς, ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιδόσεως τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν. Τελευταίως ὑποβληθεῖσα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔκθεσις τῆς Α. Σεβ. περιγράφουσα τὴν κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης παρουσιάζει αὐτὴν ἔχουσαν 12 κοινότητας καὶ 23 συνοικισμούς. Ἤρξατο ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ κατερειπωμένου μητροπολιτικοῦ μεγάρου, ἡ ἐξασφάλισις εὐκτηρίων οἴκων διὰ 10 συνοικισμούς, ἡ διοργάνωσις τῶν μητροπολιτικῶν γραφείων, ὁ διορισμὸς προσφύγων ἱερέων, ἡ εἰσαγωγὴ 5 ὑποτρόφων εἰς τὴν Ἱερατ. σχολὴν τὴν ἐν τῇ ἱ. μονῇ τοῦ Προδρόμου (Σερρῶν) λειτουργοῦσαν, ὁ διορισμὸς περιοδεύοντος πνευματικοῦ Πατρός, ὁ διορισμὸς πανταχοῦ ἐκκλ/κῶν ἐπιτροπῶν, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀκινήτου καὶ κινητῆς περιουσίας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἡ συχνὴ ἐπίσκεψις τῶν κοινοτήτων ἀπὸ μέρους τῆς Α. Σεβ. προτρεπούσης διὰ τοῦ θ. κηρύγματος καὶ τῶν νουθεσιῶν τοὺς χριστιανοὺς εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων.

Ί. Μητρόπολις Ἐλασσῶνος. — Ὁ σεβ. Μ/της Ἐλασσῶνος κ. Καλλίνικος πληροφορεῖ (18 Αὐγ. ἐ. ἔ.), ὅτι προέβη εἰς τὴν σύμπηξιν «Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν» τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, προβλέποντος πρὸς τῷ κυριωτέρῳ σκοπῷ καὶ τὴν λειτουργίαν ἐν ταῖς διαφόροις κωμοπόλεσι καὶ χωρίοις φιλοπτώχων ταμείων πρὸς περίθαλψιν τῶν προσφύγων καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν καὶ ὅτι ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν Διατάγματος πρὸς ἐνέργειαν ἐπαρχιακοῦ ἐράνου ὑπὲρ ἀνεγέρσεως Μητροπολιτικοῦ ναοῦ.

Μητρόπολις Βελλᾶς-Κονίτσης. — Ὁ σεβ. Μ/της κ. Ἰωάννης δι' ἐκθέσεως αὐτοῦ ἀπὸ 6 Σεπτ. ἐ. ἔ., πληροφορεῖ τὴν Ἐκκλησίαν περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ τμήματος «Λάκκος» τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπεσκέφθη ἐσχάτως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Ἐξεδόθησαν :

Ὁ καὶ ἐξ ἄλλων ἐργασιῶν αὐτοῦ γνωστὸς παν. ***μητροπολίτης πρώην Λεοντοπόλεως κ. Σωφρόνιος*** (Εὐστρατιάδης) ἐξέδωκεν ὀγκώδη ἔργον ἐξ ὑπερπεντακοσίων σελίδων, σχήματος 4ου καὶ ἐπὶ χάρτου ἐκλεκτοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἁγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη, ἐκδιδομένη προνοίᾳ καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ Μητροπολίτου πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου. Τεῦχος Β' καὶ Γ'. ***Κατάλογος τῶν Κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας*** (τῆς ἐν Ἁγ. Ὄρει), συνταχθεὶς ὑπὸ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου, ἰατροῦ, ἐπεξεργασθεὶς δὲ καὶ διασκευασθεὶς ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, πρώην Λεοντοπόλεως, ἐπλουτίσθη καὶ διὰ τῶν ἐν τέλει δύο παραρτημάτων καὶ τῶν ἀναγκαιούντων δύο πινάκων. «Ὁ χρόνος συμπληροῖ καὶ ἐξωραΐζει τὸ ἁγιορειτικὸν τρόπαιον». Παρίσιοι, 1925»..

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἡ Διεύθυνσις ἐπιθυμοῦσα, ὅπως σταθεροποιήσῃ τὴν ἀξίαν τῆς συνδρομῆς τοῦ Περιοδικοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὥρισεν αὐτὴν εἰς Λ. Τ. 2,50. Ὅθεν παρακαλοῦνται οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀξιότιμοι συνδρομηταί, ὅπως, ἐν τῇ ἐξοφλήσει τῆς συνδρομῆς αὐτῶν, ἔχωσιν ὑπ' ὄψει τὴν ὡς ἄνω ὁρισθεῖσαν τιμήν.

Παροράματα.

Σελ.	138	στίχ.	10		ἀντὶ	πνεῦμα	ἀνάγνωθι	σῶμα.
»	138	»	17		»	βαχευόντων	»	βακχευόντων.
»	141	»	7	(κάτωθεν)	ἀντὶ	ἄνωθεν	ἀνάγνωθι	ἄπωθεν.
»	152	»	9	»	»	ἐκ	»	ἐν
»	155	»	1		»	παρουσία	»	περιουσία.
»	157	»	8	(ἄνωθεν)	»	ἐξεταζόμενος	»	ἐξεταζόμενον.
»	159	»	19	»	»	ποιήματος	»	πονήματος.
»	175	»	8	»	»	Ἀμασείας	»	Ἀπαμείας.

مدیر مسؤل : ملاتیوس لوقاکیس